

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filosofická Fakulta

Ústav politologie

**Proměna politického systému v Ekvádoru podle venezuelského
vzoru**

The Transformation of the political system in Ecuador
according to the Venezuelan model

Bakalářská práce

Autor práce: **Štěpán Drahokoupil**

Vedoucí práce: **PhDr. Radek Buben**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu.

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Radku Bubnoví za poskytnutí velké části materiálu, inspirativních poznámek a konzultací.

2.2.3. Druhé „přerušené prezidentství“: Jamil Mahuad	str. 55
2.2.4. Třetí „přerušené prezidentství“: Lucio Gutiérrez	str. 56
2.2.5. Volby 2006	str. 59
2.2.6. Prezidentství Rafaela Correi a cesta k volbám do Ústavního shromáždění.....	str. 61
2.2.7. Volby do Ústavního shromáždění, jeho svolání a návrh nové ústavy.....	str. 64
Závěr	str. 67
 Seznam použité literatury	 str. 70

Úvod

Ekvádor a Venezuela jsou země Latinské Ameriky, které prošly zcela odlišným politickým vývojem v druhé polovině 20. století, Venezuela byla pokládána za ostrůvek demokracie ve značně nestabilním regionu a Ekvádor byl a je příkladem kombinací mnoha negativních charakteristik způsobujících špatné fungování jeho polity. I když se historické tradice těchto dvou zemí liší, cílem této práce je poukázat na značně podobný vývoj ve Venezuele po zvolení Huga Cháveze v roce 1998 a v Ekvádoru po zvolení Rafaela Correi v roce 2006 a to za použití teoretických konceptů významných pro Latinskou Ameriku.

Pro plnohodnotnou komparaci obou případů proměny politických systémů Ekvádoru a Venezuely je nutné popsat základní společné rysy obou zemí a i Latinské Ameriky jako celku. S ohledem na rozsah práce byly vybrány tři okruhy témat, jenž tvoří první teoretickou část práce a jsou jimi prezidentský systém, populismus a levicový obrat v Latinské Americe. Prezidencialismus společně s populismem tvoří neodmyslitelné a významné součásti politické tradice regionu, kdy prezidentský způsob vlády byl zvolen pro latinskoamerické země již v 19. století po válkách za jejich nezávislost a populismus se objevil v 30. letech 20. století a dodnes má zde silný vliv. Oproti prvním dvěma okruhům je téma levicového obratu otázkou posledního desetiletí a jde o poměrně aktuální záležitost. Doba, kdy jsou jednotlivá témata přítomná v latinskoamerické politice, se samozřejmě projevila i ve zdrojích a studiích, ze kterých je možné k nim čerpat.

Výsledky bádání politologů a společenských vědců k třem zmíněným okruhům jsou použity k popsání vývoje ve dvou zemích, jenž jsou předmětem této práce, Ekvádoru a Venezuely, v druhé části práce. V ní je nejdříve zpracován politický vývoj ve Venezuele v letech 1998 až 2000, tedy mezi zvolením Huga

Cháveze prezidentem a schválením nové ústavy a voleb na jejím základě. Protože se jedná o události relativně staré a uzavřené, zdroje a materiály k nim jsou odlišné od studií a zdrojů k aktuálním událostem v Ekvádoru. Kapitola věnovaná Ekvádoru je o poznání rozsáhlejší a to z důvodu nízkého povědomí a zpracování ekvádorského politického systému v českém prostředí v porovnání s Venezuelou. Politický vývoj v Ekvádoru je studován od nástupu prezidenta Bucarama v roce 1996, po zvolení Rafaela Correi v roce 2006 a až ke schválení nové konstituce Ústavním shromážděním v červenci 2008.

1. Prezidentský systém, populismus a levicový obrat

1.1. Prezidentský systém

Jedním z typickým znaků a velkých fenoménů americké politiky je prezidentský systém, který můžeme najít „od kanadských hranic až na jih“.¹ Latinská Amerika se pak z pohledu politické vědy stala skutečnou laboratoří, kde je možné pozorovat fungování prezidentského způsobu vlády. Pro práci zabývající se politickými systémy v tomto regionu je pak nezbytné se alespoň částečně věnovat fungování prezidentského systému, jenž byl podroben, právě za mohutného přispění latinskoamerické zkušenosti, rozsáhlé kritice. Pro vyjasnění termínu prezidentský systém bude nejprve krátce představena definice tohoto systému, následně bude pozornost zaměřena na logiku jeho fungování a kritiku, které byl podroben.

1.1.1. Definice prezidentského systému

Linz ve svém článku zmiňuje dvě charakteristiky, kterými se vyznačuje prezidentský systém. Jsou jimi „silný nárok na

---

¹ Sartori, Giovanni (2001): Srovnávací ústavní inženýrství, zkoumání struktur, podnětů a výsledků, Praha, SLON, s. 96

demokratickou, až plebiscitární, legitimitu“ a „pevné období v úřadu“.² Tyto dva základní rysy uvádí i Mainwaring, kdy prezidentský systém se vyznačuje tím, že je „hlava vlády volena nezávisle na legislativě“ a „povolební jednání nemají dopad na výkonnou moc“.³ Mainwaring zdůrazňuje, že to musí být hlava vlády, což nemusí být prezident např. v semi-prezidentských systémech, kdo je volen přímou volbou, aby mohl být systém za prezidentský považován. V prezidentském systému je pak jasně určená délka mandátu vlády, ta pak není závislá na vyslovení důvěry ze strany parlamentu a ačkoliv je možné odvolat prezidenta prostřednictvím procedury tzv. impeachmentu, nejedná se o stejný postup jako v případě vyslovení nedůvěry vládě. Prezident a jeho vláda navíc nejsou závislí na podpoře ze strany parlamentu, protože disponují vlastní legitimitou, kterou jim poskytuje právě přímá volba.⁴

Tato dvě kritéria prezidentského systému pak Giovanni Sartori rozšiřuje o třetí znak, kdy prezident řídí exekutivu. Podle Sartoriho je tedy politický systém prezidentský, „pokud hlava státu (prezident) vzejde z všelidových voleb, nemůže být během předem stanoveného období, kdy vykovává svůj úřad, odvolán parlamentem a stojí v čele vlády anebo jinak řídí vládu, kterou jmenuje“.⁵

1.1.2. Nevýhody prezidentského systému

Juan Linz ve své práci uvádí pět problémů⁶ spojených s fungováním prezidentského systému.⁷ Za prvé se jedná o

² Linz, Juan J. (1990): The Perils of Presidentialism, Journal of Democracy, Volume 1, Number 1, Winter s. 53

³ Mainwaring, Scott (1990): Presidentialism in Latin America, Latin America Research Review, Volume 25, Number 1, s. 158

⁴ Otázka týkající se podoby přímé volby často zaznívá v souvislosti se způsobem volby prezidenta v USA, kde je de iure volen sborem volitelů, ale de facto se jedná o přímou volbu.

⁵ Sartori, Giovanni (2001): Srovnávací ústavní inženýrství, zkoumání struktur, podnětů a výsledků, Praha, SLON, s. 95

⁶ Mainwaring, Scott, Shugart, Matthew S. (1997): Juan Linz, Presidentialism, and Democracy, A Critical Appraisal, Comparative Politics, Volume 29, Number 4, July

konflikt dvou na sobě nezávislých institucí, kde obě odvozují svoji legitimitu na základě přímého mandátu od voličů. „Všechny tyto systémy jsou založeny na duální legitimitě: neexistuje žádný demokratický princip, který by mohl vyřešit konflikt mezi exekutivou a legislativou, kde obě moci reprezentují vůli lidu.“⁸ Druhou nevýhodou prezidentského systému je pevná doba prezidentského mandátu činící tento systém rigidní. S pevnou a jasně danou dobou mandátu je také spojena údajná stabilita exekutivy, jenž není závislá na důvěře ze strany parlamentu a tak nehrozí její pád. Podle Linze však tato „velká stabilita je vykoupena za cenu stejně velké rigidity“.⁹ Nedostatek flexibility a reakce na měnící se situace pak vede k problému, kdy neoblíbeného prezidenta a jeho vládu není možné, kromě složité a časově náročné procedury impeachmentu, nijak odvolat. „Co by v parlamentních systémech byla krize vlády, stává se v systémech prezidentských krizí celého režimu.“¹⁰ Třetí bod je spojen s povahou politické soutěže, konkrétně s tím, kdo je v této soutěži vítěz a poražený. Prezidentský systém funguje čistě podle principu „winner-takes-all“, tedy vytváří jednoho silného vítěze, což je zesíleno ještě v případě volebního systému tzv. „first-past-the-post system“, neboli jednokolového většinového hlasování, který nemusí být akceptovatelný pro většinu voličů. Logika tohoto systému pak vytváří výsledek tzv. „zero-sum game“ a zvyšuje potenciál politického konfliktu, jenž může mít pro celý systém nepříznivé dopady, zvláště při absenci mimoústavních pravidel jednání přijímaných všemi relevantními aktéry. Čtvrtým bodem v Linzově argumentaci je styl politiky v prezidentském systému. Prezident je reprezentantem jak celého národa

---

⁷ Se seznamem obdobných pěti hlavních institucionálních omezení prezidentského systému přišli také Blondel a Suaréz. Více viz. Mainwaring, Scott (1990): *Presidentialism in Latin America*, *Latin America Research Review*, Volume 25, Number 1.

⁸ Linz, Juan J. (1990): *The Perils of Presidentialism*, *Journal of Democracy*, Volume 1, Number 1, Winter, s. 63

⁹ Tamtéž, s. 64

¹⁰ Tamtéž, s. 65

(nation), tak i zástupce jeho dílčí části. Přímý mandát od občanů pak může v prezidentovi vyvolat pocit moci a určitého poslání, což je však v rozporu s faktickou podporou ve společnosti, zvláště když je zvolen na základě tzv. „plurality“, tedy největší menšiny a nikoli „majority“. Personalistická povaha prezidentského úřadu pak může vést k tendenci k populistické politice. Posledním problémem spojeným s prezidentským systémem je větší možnost zvolení politického outsidera, což může mít značně destabilizující účinek. Takovýto prezident pak hledá menší shodu s politickými stranami a existuje zde větší riziko, že jeho vláda bude spojena s populistickým stylem a politikou proti zavedeným institucím.

Linz ve své práci jednoznačně upřednostňuje parlamentní formu demokracie před prezidentskou a poukazuje na dosavadní zkušenost s fungováním obou systémů. *„Velká většina stabilních demokracií v dnešním světě jsou parlamentní režimy. Naproti tomu, jedinou prezidentskou demokracií s dlouhou historickou ústavní kontinuitou jsou Spojené státy.“*¹¹ Vedle Spojených států uvádí ještě prezidentský režim v Chile jako příklad fungující prezidentské demokracie, která však byla svržena v roce 1973. Prezidentský systém vlády, kromě výjimky v USA, pak nikde nevedl k podpoře a udržení demokracie. Sartori, který vychází ve své práci jak z Linze, tak i Mainwaringa, s Linzem zcela souhlasí když tvrdí, že *„prezidentské systémy vcelku vzato nefungují dobře. Až na jedinou výjimku - Spojené státy - jsou všechny prezidentské systémy křehké a převraty a kolapsy jsou u nich na denním pořádku“*.¹²

---

¹¹ Tamtéž, s. 51 - 52

¹² Sartori, Giovanni (2001): Srovnávací ústavní inženýrství, zkoumání struktur, podnětů a výsledků, Praha, SLON, s. 96

1.1.3. Výhody prezidentského systému a přehodnocení nevýhod

Závěry Linzovy práce kriticky zhodnotili Mainwaring a Shugart¹³, kteří rozšířili a rozvinuli některá Linzova tvrzení a poukázali i na výhody prezidentského systému.

K pozitivům prezidentského režimu zařazují Mainwaring a Shugart za prvé větší výběr pro voliče, kdy občané disponují dvěma hlasy, jedním pro volbu exekutivy a druhým pro volbu zákonodárného sboru. Druhou výhodou je větší odpovědnost a identifikace s vládou. Prezident je volen v přímé volbě a tak zde existuje jasné spojení mezi voliči a vládou a občané se tak nemusejí zabývat odhadováním možných povolebních negociací. Hlava vlády se nemůže vzdát odpovědnosti s odůvodněním na koaliční vládu a kompromisní program, což se děje v parlamentních režimech, kde jsou tyto koaliční vlády pravidlem. Třetím pozitivem je větší nezávislost zákonodárného sboru, který nevyslovuje důvěru/nedůvěru vládě a proto se nemusí zabývat tím, zda jeho rozhodnutí nepovedou k pádu vlády a tím případnému rozpuštění parlamentu. Prezidencialismus z těchto důvodů kombinuje lépe než parlamentarismus nezávislost legislativců a odpovědnost exekutivy.

Vedle výčtu několika výhod prezidentského způsobu vlády Mainwaring a Shugart poukázali na nedostatečnost dichotomie parlamentarismu a prezidencialismu a na nutnost prohloubit zkoumání a rozlišovat variace v rámci těchto režimů. Na fungování a dynamiku prezidentského systému mají také vliv rozsah ústavních pravomocí prezidenta, úroveň disciplinovanosti stran, fragmentace stranického systému, načasování voleb a volební pravidla. Sartori pak k již zmíněným aspektům přidává otázku znovuzvolení. Tou se samozřejmě jak Linz, tak i Mainwaring a Shugart zabývají,

---

¹³ Mainwaring, Scott, Shugart, Matthew S. (1997): Juan Linz, Presidentialism, and Democracy, A Critical Appraisal, Comparative Politics, Volume 29, Number 4, July

nikoli však jako hlavním bodem, ale vždy jako součástí jednotlivých bodů.

Rozsah prezidentských pravomocí má významný vliv na dynamiku fungování systému.¹⁴ K těmto pravomocím patří reaktivní legislativní pravomoc, kterou je právo veta a aktivní pravomoc, jíž je vydávání dekretů. *„Prezidentské systémy obecně fungují lépe, pokud má prezident relativně omezené pravomoci nad legislativou.“*¹⁵ Pokud prezident disponuje rozsáhlými pravomocemi ve vztahu k legislativě, bude se svoji politiku snažit prosazovat více silou, než vyjednáváním a nacházením konsensu. Z tohoto důvodu docházejí Mainwaring a Shugart k závěru, že *„pravděpodobně není náhoda to, že některé z nejzřejmějších selháních mezi prezidentskými demokraciemi, byly systémy se silnými prezidentskými pravomocemi“*.¹⁶ Druhou proměnou mající vliv na fungování prezidencialismu je úroveň disciplinovanosti politických stran. *„Strany v prezidentském systému nemusí být extrémně disciplinované, ale nedisciplinované strany značně ztěžují ustavení stabilních vztahů mezi vládou, stranami a legislativou.“*¹⁷ Pro prezidentský systém tak není nezbytně nutná existence disciplinovaných stran, mimo jiné také proto, že není závislý na vyslovení jejich důvěry. Střední úroveň disciplinovanosti je dostačující a značně ulehčuje spolupráci s legislativou. Třetí proměnou je povaha stranického režimu. Problémy prezidentského režimu se týkají také hlubokých společenských štěpeních a velkého množství stran. *„V zemích, kde jsou politická štěpení méně intenzivní a kde není stranický systém tak fragmentovaný, nejsou problémy prezidencialismu tolik rozsáhlé.“*¹⁸ Silně fragmentovaný

---

¹⁴ Studie věnující se více vztahu mezi parlamentem a prezidentem v Latinské Americe viz. Cox, Gary W., Morgenstern, Scott (2001): *Latin America's Reactive Assemblies and Proactive Presidents*, *Comparative Politics*, Volume 33, Number 2, January

¹⁵ Mainwaring, Scott, Shugart, Matthew S. (1997): *Juan Linz, Presidentialism, and Democracy, A Critical Appraisal*, *Comparative Politics*, Volume 29, Number 4, July, s. 464

¹⁶ Tamtéž, s. 465

¹⁷ Tamtéž, s. 465

¹⁸ Tamtéž, s. 465

stranický systém zvyšuje pravděpodobnost zablokování a nefunkčnosti systému, což je však „universální“ nebezpečí ohrožující i parlamentní režim, nejznámější příklady jsou italská první a druhá republika a francouzská třetí a čtvrtá republika. Pro přesné měření míry fragmentace stranického systému se používá tzv. efektivní počet stran¹⁹, kdy při existenci více jak čtyř efektivních stran je velmi problematické udržet demokratický systém.²⁰ Samotný extrémní multipartismus pak neodsuzuje prezidentské demokracie k zániku, ale činí jejich fungování značně obtížné. Poslední proměnná se týká voleb, konkrétně synchronizace prezidentských a parlamentních voleb a volebního systému. Podle Mainwaringa a Shugarta mají právě synchronizace voleb a volební systém samotný vliv na podobu již zmíněného stranického systému. Souběžné prezidentské a parlamentní volby mají za důsledek silnou tendenci, i za existence proporčního volebního systému, rozdělit voliče do dvou skupin podle podpory prezidentského kandidáta a tato jejich podpora se pak odrazí v jejich rozhodnutí hlasovat pro stejnou stranu ve volbách do legislativního sboru. Naopak, pokud jsou volby konány v různých termínech, je pravděpodobnost vzniku extrémně fragmentovaného systému větší. Při výběru volebního systému je nutné zvážit určité důsledky každého systému. V případě dvoukolového většinového (majority run-off) jde o výhodu, že prezident má podporu alespoň padesáti procent. Avšak tento systém přispívá k větší fragmentaci stranického systému. Oproti tomu „plurality system“, tedy jednokolový většinový, zvyšuje podporu pouze pro první dva kandidáty a je zde větší tendence ke koncentraci podpory do dvou táborů. Existuje však nebezpečí, že vyhraje kandidát nepřijatelný pro většinu společnosti. Třetí možností vedle mechanismů plurality a

---

¹⁹ Výpočet efektivních stran viz. Taagepera, Rein, Shugart, Matthew Soberg (1989): Seats and votes, the effects and determinants of electoral systems, New Haven, Yale University Press

²⁰ Pouze Chile dokázala udržet stabilní demokratický režim po dobu alespoň 25 let s počtem efektivních stran překračující číslo čtyři.

majority run-off je mechanismus, kde musí kandidát získat alespoň čtyřicet procent hlasů a/nebo určitý náskok před druhým v pořadí, aby zvítězil. V opačném případě se koná druhé kolo, kde volební kolegium volitelů musí zvolit jednoho z prvních dvou kandidátů.

Sartori poukazuje na to, že reelekci je nutné posoudit jako samostatnou otázku. „Hlavním argumentem proti prodlužování funkčního období prezidentů je obava, že po znovuzvolení pro ně bude snadnější stát se případně diktátory. Druhá námitka spočívá v tom, že prezident, který má šanci uspět ve volbách, se před koncem svého funkčního období věnuje kampani za své znovuzvolení, kdežto prezident, který už podruhé zvolen být nemůže, prostě pokračuje ve své práci.“²¹ Proti těmto dvěma námitkám Sartori uvádí, že „prezidenti na jedno funkční období se záhy stávají slábnoucími osamělými plavci ... a reformátorští prezidenti nebo prezidenti, kteří mají obavu z toho, kdo by je mohl vystřídat, příliš chvátají“.²² Hlavní argument ve prospěch znovuzvolitelnosti je odměna za jejich dobrou práci a nerozumnost plýtvání s dobrými prezidenty. Stejně tak i Mainwaring a Shugart označují zákaz znovuzvolení za nedostatek prezidentského systému. Sartori, Mainwaring a Shugart zde opakují Linzovu argumentaci. Ten zdůrazňuje, že v případě zákazu reelekce „musí politický systém každé čtyři roky vyprodukovat schopného a populárního vůdce“.²³ Omezenost doby mandátu pak může vést k tomu, že „prezident, který touží vybudovat Brasílii nebo uskutečnit svůj program nacionalizace nebo pozemkové reformy před tím než skončí jeho mandát, pravděpodobně nerozumně utratí daleko více peněz a bude riskovat polarizaci země, aby uskutečnil svůj program“.²⁴

---

²¹ Sartori, Giovanni (2001): Srovnávací ústavní inženýrství, zkoumání struktur, podnětů a výsledků, Praha, SLON, s. 177

²² Tamtéž, s. 177

²³ Linz, Juan J. (1990): The Perils of Presidentialism, Journal of Democracy, Volume 1, Number 1, Winter, s. 67

²⁴ Tamtéž, s. 66

1.1.4. Prezidentský systém v Latinské Americe

Jak již bylo řečeno v úvodu této části, prezidentský systém je jednoznačně dominantní formou vlády na Americkém kontinentu. Toto rozšíření prezidencialismu má „historické příčiny a nijak nedokazuje nějaké promyšlené rozhodnutí“ a „příklon té či oné země k prezidentskému nebo parlamentnímu systému tak nebyl výsledkem nějaké teorie a diskuse o tom, která forma je lepší“.²⁵ Oproti Evropě, kde již existovaly dědičné hlavy států, nové státy v Latinské Americe se ustanovily jako republiky a přejaly americký prezidentský systém. Tedy systém zakládající se na oddělení exekutivy a legislativy jako skutečně na sobě nezávislých mocích. Přijetí fundamentálních ústavních pravidel ještě nevyprodukuje demokratický stabilní systém, zvláště pokud je přenesen do zcela kulturně, sociálně a politicky odlišného prostředí²⁶. Rozdílné fungování prezidentského systému ve Spojených státech a státech Latinské Ameriky, která je někdy prezentována, obzvláště z perspektivy střední Evropy, jako homogenní monolit, bylo vysvětlováno mimoústavními mechanismy a politickou kulturou.

Z pohledu politické kultury jsou rozdílné zkušenosti s fungováním prezidencialismu v USA a Latinské Americe vysvětlovány zcela odlišnou politickou tradicí a rolí, kterou by měl prezident hrát a jak je na jeho úřad nahlíženo.²⁷ V latinskoamerických zemích je moc převážně koncentrována v ruce prezidenta a oproti Spojeným státům jsou systémy v těchto zemích více centralizované. „Je to osoba držící prezidentský úřad, okolo které se točí národní život“.

²⁵ Sartori, Giovanni (2001): Srovnávací ústavní inženýrství, zkoumání struktur, podnětů a výsledků, Praha, SLON s. 96

²⁶ K politické kultuře Latinské Ameriky viz. Howard J., Kline, Harvey F.: The Latin American Tradition and Process of Development. In: Wiarda, Howard J., Kline, Harvey F. (ed.) (2006): Latin American politics and development, New York, Westview Press

²⁷ Wiarda, Howard J., Kline, Harvey F.: The Latin American Tradition and Process of Development In: Wiarda, Howard J., Kline, Harvey F. (ed.) (2006): Latin American politics and development, New York, Westview Press, s. 63 – 65

Prezident je v tomto systému „zodpovědný nejenom za vládnutí, ale také za prosperitu společnosti jako celku a je to symbol národní společnosti ve smyslu, který je odlišný od role prezidenta v USA“.²⁸ Stejně jako v případě odlišné role prezidenta se liší i pozice parlamentu. Z historického hlediska nebyl parlament brán jako moc a instituce rovnocenná prezidentovi, ale spíše než nezávislá část politického systému je vnímán jako výbor podřízený prezidentovi. „Role kongresu byla dávat prezidentovi rady a schvalovat prezidentské zákony (ale nikoli je ve větší míře zamítat), sloužit jako místo hledající nové programy, reprezentovat různé zájmy národa a pozměňovat zákony, avšak pouze parciálně (nikoli je zcela rušit).“²⁹

Někteří „analytici zjistili, že ve většině latinskoamerických ústavách existuje rovnováha mocí, ale v praxi pak chybí systém brzd a protivah“.³⁰ Důležitou složkou, která byla podle Mainwaringa pomíjena, je nutné rozdělení prezidentského systému fungujícího v autoritářské nebo demokratické polity. „Tudíž nejjasnější rozdělení pravděpodobně leží mezi prezidencialismem v demokratickém systému a v autoritářském³¹ režimu, spíše než mezi prezidencialismem ve Spojených státech a latinskoamerickým prezidentským systémem.“³² Oddělení mocí může vést k již zmiňovanému zablokování politické situace a neefektivnímu vládnutí. Obě moci se odvolávají na svoji vlastní legitimitu obdrženou v přímých volbách. S efektivitou³³ vládnutí jsou spojeny i prezidentské pravomoci a následně možnosti a limity

---

²⁸ Tamtéž, s. 64

²⁹ Tamtéž, s. 64

³⁰ Mainwaring, Scott (1990): Presidentialism in Latin America, Latin America Research Review, Volume 25, Number 1, s. 160

³¹ V každé vědě, a tedy i v politologii, je velice důležité používat přesné pojmy. Bohužel česká politologie je stále postižena dětskými nemocemi a tak se neumí shodnout ani některých termínech. K terminologii týkající se pojmů autoritativní, autoritářský viz. Dvořáková, Vladimíra, Kunc, Jiří (1994): O přechodech k demokracii, Praha, Sociologické nakladatelství

³² Mainwaring, Scott (1990): Presidentialism in Latin America, Latin America Research Review, Volume 25, Number 1, s. 162

³³ Problém efektivitu a její vztah s legitimitou viz. Lipset, Seymour Martin (1981): Political man, the social bases of politics, Baltimore, Johns Hopkins University Press

pomocí těchto pravomocí realizovat politiku. „Za demokratických podmínek má většina latinskoamerických prezidentů problémy s uskutečněním svých programů. Drží většinu pravomocí pro iniciování politiky, ale čelí značným problémům při jejím implementování.“³⁴ Podle Mainwaringa je pak „efektivní exekutiva téměř nezbytná pokud má demokracie prospívat, ale historie prezidentských demokracií v Latinské Americe je často historie zablokovaných vlád“.³⁵ Riziko zablokování vztahu mezi legislativou a exekutivou je ještě zvýšeno v případě existence extrémního multipartijního stranického systému.

Pro to, aby se prezident vyhnul zablokování politické scény, může zvolit několik možností, jak vyřešit situaci mocenského patu, přičemž dvě z navrhovaných řešení však nepřispívají ke stabilitě demokracie.³⁶ Za prvé se prezident může pokusit obejít kongres, za druhé iniciovat reformu ústavy směrem k posílení svých pravomocí, nebo za třetí utvořit koaliční vládu. Prezidentský systém dále ovlivňuje utváření politických stran, protože podporuje větší personalizaci politiky a to kvůli přímé volbě. S prezidencialismem je spojena také menší podpora vytváření politických stran, či dokonce podkopávání jejich role, a existuje zde větší pravděpodobnost výskytu prvků demagogie.

Z latinskoamerické praxe pak vychází prezidentský režim jako „nezodpovědný způsob vlády“.³⁷ Lze se však domnívat, že i když prezidentský systém sám obsahuje několik rizik, jako je např. zablokování politiky v důsledku důsledné nezávislosti výkonné a zákonodárné moci, jeho fungování je ovlivněno dalšími faktory, které s ním nejsou apriori spojeny. To se týká autoritářské politické tradice nebo extrémního multipartismu. Proto je v Latinské Americe, v závislosti na

---

³⁴ Mainwaring, Scott (1990): Presidentialism in Latin America, Latin America Research Review, Volume 25, Number 1, s. 162

³⁵ Tamtéž, s. 163

³⁶ Tamtéž, s. 168 - 169

³⁷ Tamtéž, s. 157

pro demokracii příznivé nebo nepříznivé kombinaci výše uvedených proměnných, možné najít stabilní demokracie jakými jsou Kostarika, Uruguay, Chile nebo režimy značně nestabilní, tedy Bolívie, Ekvádor, Honduras, Guatemala. Venezuela byla dlouho uváděna nejen za vzor přechodu k demokracii, ale i za vzor stabilní latinskoamerické demokracie. V současnosti však prochází procesem, který Jiří Kunc označil za „dekonsolidaci“ demokracie.³⁸

1.2. Populismus

Vedle prezidentského systému, který je v Latinské Americe jedním z nejstudovanějších témat politické vědy, je fenoménem hojně se vyskytujícím v tomto regionu i populismus. Jako v případě prezidencialismu je i populismus neodmyslitelně spojený s dnešní Venezuelou a Ekvádorem, stejně jako s většinou kontinentu a proto je nezbytné se jím zabývat společně s prezidentským systémem a levicovým obratem kvůli dostatečnému teoretickému základu pro uchopení a studium latinskoamerické politiky. Téma populismus je navíc v české politologii poměrně neznámou oblastí a tak má tato část práce i osvětový až průkopnický charakter.

Samotný termín populismus prošel značným vývojem a diskuse nad tím, co za populismus považovat a co nikoliv zaměstnávala politické vědce od počátku 90. let v souvislosti s nástupem toho, co Kurt Weyland nazval neoliberální populismus nebo také neo-populismus. V této kapitole bude nejprve krátce nastíněn populismus a jeho podoba v 30. až 60. letech minulého století. Následně bude pozornost zaměřena na populismus jak ho definují Kurt Weyland a Kenneth Roberts v jeho čistě politické rovině. Po vyjasnění samotného termínu populismu se práce zabývá znaky a charakteristikami spojenými s fenoménem populistické politiky.

---

³⁸ Kunc, Jiří (1999): Model Venezuela: Revoluce, „dekonsolidace demokracie“, nebo antipolitická politika?, Politologická revue, číslo 2, prosinec

1.2.1. Klasický populismus

Klasická definice populismu odrážela pohled na politiku, na kterou mají významný a určující vliv socioekonomické faktory a vymezovala populismus jako několika rozměrný fenomén s personalistickým stylem politiky, apelem na neorganizovanou masu voličů a modelem ekonomiky spojeným s hospodářským nacionalismem, státními intervencemi a vysokou mírou redistribuce.³⁹ Ačkoliv i klasický populismus obsahoval politickou rovinu, ta „byla vnímána jako část balíčku stejně tak důležitých sociálních a ekonomických charakteristik“.⁴⁰

Na rovnoměrný podíl socioekonomických faktorů s faktory politickými měly podíl modernizační teorie a teorie závislosti, které odrážely vliv ekonomického strukturalismu ve společenských vědách. „V těchto velkých schématech byl populismus jednou z fází historického vývoje.“⁴¹ Obě teorie zařadily populismus do etapy industrializace, urbanizace a rozšiřující se masové politiky, kdy je tradiční politická autorita zpochybněna. Kvůli klasické definici nutně obsahující socioekonomické faktory spojené s ekonomickou nezodpovědností a distributivní štědrostí byl populismus neodmyslitelně spojen s fiskální deficitem, problémy se zahraničním obchodem a vážnou inflací. Logicky byla jako jeho „antiteze, neoliberalismus, vnímána jako lék na takovou ekonomickou nemoc“.⁴²

Stejně jako každý model nezahrnovala tradiční definice populismu všechny populistické leadery v období 30. až 60. let 20. století. Weyland na základě čtyř kritérií (personalistický vůdce s neorganizovanou masovou podporou, pracující jako voličské jádro, expanzivní ekonomická politika, počáteční fáze

³⁹ Roberts, Kenneth M.: Populism and Democracy in Latin America, s. 3

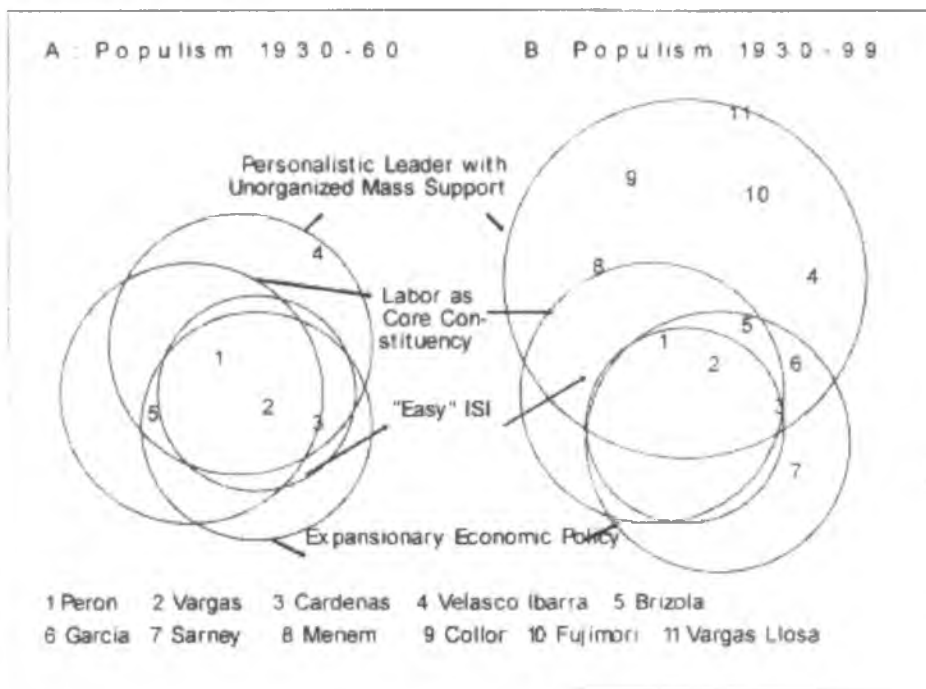
⁴⁰ Weyland, Kurt (2001): Clarifying a Contested Concept, Populism in the Study of Latin American Politics, Comparative politics, Volume 34, Number 1., October, s. 5

⁴¹ Tamtéž, s. 6

⁴² Roberts, Kenneth M.: Populism and Democracy in Latin America s. 4

ISI) vytvořil schéma (viz. obrázek č. 1), podle něhož můžeme zařadit populisty od 30. let do 60. let a následně od 30. let až do roku 1999.

Obrázek č. 1⁴³

Roberts⁴⁴ přišel s dělením populismu na „státně - korporativistický“ a „liberálně - pluralitní“, podle nějž můžeme rozdělovat také obě skupiny první generace a druhé generace populistů. „První podtyp je charakterizován centrálně plánovanou rozvojovou strategií a utvářením masových organizací vázaných na stát, zatímco druhý je stoupencem tržní logiky a více pluralitní a individualizované formy reprezentace.“⁴⁵

Tato klasická definice populismu odrážející zkoumání první generace populistů jakými byli Perón, Vargas, Cardenas, Velasco Ibarra nebo Brizola však nemohla popsat novou nastupující skupinu populistických vůdců (Menem, Fujomori,

⁴³ Weyland, Kurt (2001): Clarifying a Contested Concept, Populism in the Study of Latin American Politics, Comparative politics, Volume 34, Number 1., October, s. 7

⁴⁴ Roberts, Kenneth M.: Populism and Democracy in Latin America, s. 5

⁴⁵ Tamtéž, s. 5

Collor, Bucaram), kteří se vyznačovali personalistickým vedením a obraceli se k neorganizovaným masám, zároveň však v oblasti ekonomie prosazovali neoliberální reformy. Nová nastupující generace populistů tak donutila politické vědce přehodnotit pohled na koncept populismu.

1.2.2. Politická definice populismu

Redefinice konceptu populismu byla nutná jak z hlediska objevení se populistických vůdců s odlišným ekonomickým programem než byla politika klasických populistů, tak z hlediska teoretického, kdy byl socioekonomický strukturalismus jako základ modernizační teorie a teorie závislosti podroben kritice a opuštěn.

Podle Weylanda je nejlepší populismus definovat jako politickou strategii, kde „vládce je jednotlivec, personalistický vůdce, nikoli skupina nebo organizace. Populismus spočívá na mocné schopnosti čísel, nikoli zvláštní důležitosti. Populismus se objevuje, když personalistický vůdce zakládá svoji vládu na masové povětšinou neinstytucionalizované podpoře od velkého počtu lidí.“⁴⁶ Tato, podle Weylanda minimální verze, zahrnuje jak populisty od 30. do 60. let, tedy první generaci, tak i generaci druhou z let 80. a 90. 20. století. Politická definice „vynechává spojení populismu s určitou vrstvou obyvatel, ekonomickým nastavením a socioekonomickými politikami“.⁴⁷ Jediné, co zůstává společným pojítkem všech populistů, je obrácení se k širokým masám obyvatel.

Roberts používá termín populismu ve smyslu „ze shora řízené masové politické mobilizace voličů personalistickým vůdcem, který útočí na elity ve jménu vágně definovaného

---

⁴⁶ Weyland, Kurt (2001): Clarifying a Contested Concept, Populism in the Study of Latin American Politics, Comparative politics, Volume 34, Number 1., October, s. 18

⁴⁷ Tamtéž, s. 18

lidu".⁴⁸ Jde tedy také o definici opírající se čistě o politickou rovinu a zdůrazňující prvek mobilizace spojující personalistického leadera a voliče. Ekonomické politiky jsou zde vnímány jako „instrumenty, které patří do populistovy „soupravy nářadí“ pro mobilizování a zajištění lidové podpory".⁴⁹ Primárním záměrem populistů je dosažení a udržení politické moci a proto se instrumenty, které pro své cíle používají mohou značně lišit, což vysvětluje i fakt nedostatku pevného ideologického zakotvení u jejich většiny.

1.2.3. Charakteristika populismu

Ačkoliv jádro populismu tvoří politická strategie, kdy se personalistický vůdce opírá o masovou a neorganizovanou podporu voličů, populistická politika se vyznačuje několika dalšími rysy. Mezi hlavní znaky patří přímý vztah voličů a populistického leadera, negativní vztah k politickým elitám a asociacím občanské společnosti a koncentrace moci populistického leadera v úřadu přímo voleného prezidenta. Výše zmíněné znaky nejsou samostatné a izolované kategorie, ale navzájem se prolínají a ovlivňují. Nejde také o kompletní výčet, protože mnoho dalších charakteristik je odvozeno od již zmíněných rysů. Druhá část kapitoly věnující se populismu se zabývá jeho základními rysy.

1.2.3.1. Vztah personalistického vůdce s voliči

Prvním znakem, na který bude zaměřena pozornost, je vztah populistického leadera a jeho podporovatelů. Podle zmíněné definice se personalistický vůdce obrací na masu voličů. Latinská Amerika má dlouhou tradici personalistických vůdců sahající do 19. století, kdy politiku ovlivňovali tzv.

---

⁴⁸ Robers, Kenneth M. (2007): Latin America's Populist Revival, SAIS Review, Volume 27, Number 1, Winter-Spring, s. 6

⁴⁹ Tamtéž, s. 6

caudillos. Politická autorita jednotlivce je ještě znásobena ústavním systémem postaveném v Latinské Americe na prezidencialismu. Z hlediska komunikace vůdce a masy je možné rozlišit dva druhy populistů a to podle míry organizace a institucionalizace. Do jedné kategorie můžeme zařadit prezidenty, kteří odmítli jakkoliv či jenom minimálně institucionalizovat kontakt mezi jimi a voličem. K těmto prezidentům z druhé generace můžeme zařadit Collora nebo Fujimoriho, který vytvořil novou „stranu“ vždy před volbami, aby ji po nich opět zrušil. Z klasických populistů patří do této kategorie pětkrát zvolený ekvádorský prezident Velasco Ibarra známý svým citátem „*dejte mi balkón a získám prezidentský úřad*“, a jehož slova poměrně jasně vystihují způsob jakým oslovoval voliče. Druhou kategorií tvoří populisté, kteří zakládají na svoji podporu organizace a strany. Ty však podřizovali zcela svým cílům pouze jako prostředky k oslovení voličů a získávání podpory. Do této kategorie lze zařadit klasické populisty Peróna, Cárdenase, Vargase nebo současného venezuelského prezidenta Huga Cháveze.

Důležitým faktorem spojeným se vztahem občanů a populistického leadera je logika sociální mobilizace. Roberts zdůrazňuje, jak je zjevné i z jeho definice populismu, mobilizaci občanů směřující od shora dolů. To je důvod proč neoznačuje prezidenta Eva Moralase za populistu.⁵⁰ Za populistu pak není možné Moralese označit ani z hlediska institucionalizace strany MAS, protože Morales nevytvořil tuto stranu pro prosazování pouze svých zájmů, ale spolu se stranou reprezentují autonomní sociální hnutí, tedy něco, co je zcela jasně v rozporu s povahou populismu.

Populisté získávají a udržují moc jen prostřednictvím masové podpory, a při jejím nedostatku odcházejí či jsou odejiti, a proto potřebují prostředky jakými oslovovat lid a

---

⁵⁰ Roberts, Kenneth M. (2007): *Repoliticizing Latin America: The Revival of Populist and Leftist Alternatives*, Woodrow Wilson International Centre of Scholars, November

tím zachovávat svoji podporu. Funkci instrumentů pomocí nichž populisté oslovovali lid plnily nejprve masová shromáždění nebo zakládání organizací zcela pod jejich osobní kontrolou. S šířením televizního signálu pak byla umenšena potřeba pro vytváření organizací. Pomocí televize může populistický vůdce oslovit milióny lidí ve stejný čas a bez role jakéhokoliv prostředníka. Vedle televize začaly být pro účely monitoringu veřejného mínění používány průzkumy veřejného mínění. Ty předkládají daleko reprezentativnější obraz o podpoře populistického vůdce než masová shromáždění. Výsledky průzkumů veřejného mínění mohou mít i vážné dopady na osudy vlád. Weyland⁵¹ poukazuje na dva případy brazilského prezidenta Collora a argentinského Menema, kdy byli prezidenti obviněni z korupce. Pokles podpory obyvatel vůči prezidentu Collorovi způsobil, že se prezident stal zranitelným a následná korupční kauza stála na počátku jeho pádu. Oproti němu pak Menem s vysokou mírou popularity „svůj“ korupční skandál přežil. Podle Weylanda stál pokles popularity i za pokusem svrhnout Huga Cháveze v roce 2002.

Jak televize, tak i průzkumy veřejného mínění snížily potřebu populistů po vytváření organizací a ulehčily jim způsob získávání přehledu o veřejném mínění a možnosti přímého oslovování širokých mas. Proto na základě definice, vycházející z důrazu na personalistického vůdce a jeho oslovování většinou neorganizované masy, je současný populismus (neopopulismus) využívající možnosti televize a průzkumů veřejného mínění méně institucionalizovaný a proto „je z hlediska politické strategie více populistický než klasický populismus“.⁵²

---

⁵¹ Weyland, Kurt (2003): Neopopulism and Neoliberalism in Latin America: how much affinity?, *Third World Quarterly*, Volume 24, Number 6, s. 1105

⁵² Weyland, Kurt (2001): Clarifying a Contested Concept, *Populism in the Study of Latin American Politics*, *Comparative politics*, Volume 34, Number 1, October, s. 16

1.2.3.2. Stranický systém a občanská společnost

Z povahy politické strategie, kterou populisté používají, je zřejmé, že fungující stranický systém s přiměřenou mírou institucionalizace je schopný zabránit objevení se relevantního populistického vůdce. Podle Weylanda⁵³ se populističtí vůdci objevují pouze ve dvou případech: v případě nevyvinutého stranického systému, nebo když populista může převzít zcela pod svoji kontrolu již existující stranu. Nezbytným předpokladem pro objevení se populisty je tedy slabý stranický systém. Zatímco v Chile byl a je stranický systém schopný zabránit vzestupu populistického vůdce, v Argentině Menem využil pro své cíle již existující stranu, v zemích kde byl stranický systém vždy křehký jako v Ekvádoru⁵⁴ (Bucaram), nebo kde došlo k rozpadu stranického systému jako v Peru (Fujimori) a Venezuele (Chávez) můžeme pozorovat vzestup mnoha populistů.

Ze své podstaty vykazuje populismus velice nízkou míru institucionalizace politických procesů. V případě, že stranický systém nefunguje a existuje velká část obyvatel nespokojená se stavem politiky, objevuje se prostor pro objevení se populistického vůdce. „Populisté využívají nespokojenost ve společnosti k útoku proti zavedeným stranám a politickým elitám, které označují za úplatné a neschopné a sebe prezentují jako nezkaženého outsidera.“⁵⁵ Populista se prezentuje jako zástupce lidu a svoji osobní vůli ztotožňuje s jeho vůlí. V kontextu latinskoamerické politiky populisté mohou získat prezidentský mandát, avšak v důsledku antipatie vůči stranám nejsou schopni zakládat úspěšné strany, které by měly šanci ve volbách do parlamentu. Z tohoto důvodu pak dochází ke konfliktu, kdy populistický prezident je ve střetu

⁵³ Weyland, Kurt (1999): Neoliberal Populism in Latin America and Eastern Europe, Comparative Politics, Volume 31, Number 4, July, s. 385

⁵⁴ Ekvádor je od druhé poloviny 90. let přinejmenším do voleb v roce 2006 ukázkovým příkladem. Více viz. kapitola zabývající se Ekvádorem.

⁵⁵ Roberts, Kenneth M.: Populism and Democracy in Latin America, s. 9

s legislativním orgánem obsazeným jeho odpůrci. Roberts tak poznamenává, že „konflikty mezi legislativou [a prezidentem, pozn. Š.D.] jsou více než obvyklé, protože většina populistů nemůže spoléhat na silnou stranickou organizaci pro mobilizaci legislativní majority“.⁵⁶

Vedle silného stranického systému je další hrází proti vzestupu populismu autonomní a dobře organizovaná společnost.⁵⁷ „Občanská společnost je indikátorem občanství, které je schopné sebe - vyjádření a důvěřuje své schopnosti prosazovat a bránit své zájmy“.⁵⁸ Jedná se o pohyb zdola nahoru vytvářející tlak na politickou reprezentaci, tedy zřejmý protiklad populismu. Občanská společnost je tvořena sítí organizací představujících zájmy specifických skupiny obyvatel a stojí mezi populistickým vůdcem a občany a „je nepravděpodobné, že by obětovala svoji politickou autonomii, nebo že by převedla svůj politický hlas na autokratickou postavu, jakkoliv může být leader charismatický nebo mesianistický“.⁵⁹

Protože populisté hledají svoji podporou u neorganizované masy obyvatel, jejich vztah k organizacím občanské společnosti je negativní a v případě, že dosáhnou zvolení, snaží se tyto organizace oslabit a snížit jejich vliv. V organizacích vidí populisté riziko omezení své vlastní autonomie a pravomoci. Stejně jako populisté označují politické elity za sobecké, neschopné a zkorumpované, jejich rétorika směrem k asociacím občanské společnosti obsahuje obvinění z hájení partikulárních zájmů, kdežto populisté hájí zájem lidu. Rozdílnost postojů jednotlivých částí obyvatelstva se pak liší v závislosti na míře jejich zapojení do politického systému. Skupiny, které jsou zastoupeny v odborech, komorách a v dalších organizacích vykazují velice malou podporu populistickým vůdcům, naproti

---

⁵⁶ Tamtéž, s. 14 – 15

⁵⁷ Tamtéž, s. 7

⁵⁸ Tamtéž, s. 7

⁵⁹ Tamtéž, s. 7

tomu „segmenty, jenž postrádají institucionalizovanou participaci v národní politice, vidí personalistického vůdce jako jejich možnost v přístupu do vlády“.⁶⁰

Vedle politických stran v legislativních orgánech a asociací občanské společnosti stojí populistům v cestě k moci další instituce moderního státu jakými jsou soudy a vláda práva. I právní stát a nezávislost soudů je tak často napadána ze strany populistů s podobnou argumentací jako u předchozích institucí, tedy z obvinění hájení specifických zájmů, korupce, neschopnosti. Legislativní orgány se snaží populisté obejít a nahradit s odvoláním na vůli lidu pomocí plebiscitů. Otázku nakolik je populistická politika slučitelná s demokracií zde nechám zcela stranou, avšak pokud demokracii rozdělíme na dva základní principy⁶¹: princip lidové suverenity a princip liberalismu, populisté zachovávají z těchto principů pouze princip lidové suverenity a zcela opomíjí a bojkotují jakékoliv zásady právního státu, princip brzd a rovnovah či princip rozdělení moci ve státě, tedy části moderní demokracie mající kořeny právě v liberalismu.

1.2.3.3. Silný, přímo volený prezident a koncentrace moci

Jak již bylo krátce zmíněno výše, „populističtí vůdci se objevují daleko více v režimech se silnou exekutivou, která je doplněna o přímou lidovou volbu a je nezávislá na trvalé stranické podpoře“.⁶² Z tohoto důvodu je prezidentský nebo semi – prezidentský systém daleko více příhodnější pro populistického vůdce než systém parlamentní, což dostatečně

---

⁶⁰ Weyland, Kurt (1999): Neoliberal Populism in Latin America and Eastern Europe, Comparative Politics, Volume 31, Number 4, July, s. 388

⁶¹ Mouffe, Chantal (2005): The „End of Politics“ and the Challenge of Right-wing Populism in: Francisco Panizza (ed.)(2005): Populism and the mirror of democracy, London, Verso

⁶² Weyland, Kurt (1999): Neoliberal Populism in Latin America and Eastern Europe, Comparative Politics, Volume 31, Number 4, July, s. 389

potvrzuje dosavadní zkušenost.⁶³ Při kampani se kandidát obrací na voliče a existuje zde nezprostředkovaná vazba kvůli přímé volbě. Prezident navíc není závislý na vyslovení důvěry nebo nedůvěry ze strany parlamentu a proto má menší potřebu vytvářet silné strany na svoji podporu. Ačkoliv v rétorické „výbavě“ každého populisty jsou útoky proti zavedenému, více či méně institucionalizovanému systému, silná instituce v podobě prezidentského úřadu představuje nezbytný prostředek v uskutečňování jeho politiky. Pokud populistický vůdce získá prezidentský mandát jeho tendence jdou jednoznačně směrem k vychýlení rozložení sil v systému ve prospěch exekutivy, samozřejmě na úkor legislativy i jurisdikce. Běžnou formou jak obejít parlament nebo snížit jeho vliv je ústavní reforma, která posiluje prezidentské pravomoci např. ve věci vydávání dekretů nebo možnosti reelekce.

Z pohledu pravomocí populistického prezidenta je rozšíření vydávání dekretů i možnost reelekce jednoznačně v jeho prospěch, což ještě nemusí znamenat, že to jde na úkor fungování celého systému. Například možnost reelekce je z hlediska fungování prezidentského systému vnímána některými autory kladně, protože neklade na systém takové nároky ve smyslu, že musí vytvořit schopného vůdce daleko častěji než kdyby existovala možnost reelekce jako „odměny“ za dobře vykonanou práci. Navíc prezidenti mající pro uskutečnění svého programu jen jedno volební období mohou být více radikálnější. Oproti tomu rozšíření pravomocí prezidenta v legislativní rovině nepřináší systému lepší fungování, což vychází z teze Mainwaringa a Shugarta, že prezidentské systémy lépe fungují při omezených prezidentských pravomocích v legislativní rovině.

---

⁶³ Rozdělení států podle kritéria silného přímo voleného prezidenta a stranického systému viz. Tamtéž, s. 390

1.3. Levicový obrat v Latinské Americe

V průběhu první dekády 21. století se v souvislosti s Latinskou Amerikou hovoří o tzv. levicovém obratu v důsledku četných vítězství prezidentských levicových kandidátů, kteří zvítězili ve svobodných a spravedlivých volbách, což z historického hlediska je pro tento region výjimečný stav. Levicoví kandidáti a kandidátky zvítězili ve volbách ve Venezuele (1998), Chile (2000 a 2006), Brazílii (2002 a 2006), Argentině (2003 a 2007), Uruguayi (2004), Bolívii (2005), Peru (2006), Ekvádoru (2006) a Nikaragui (2006) a mexický levicový kandidát López Obrador prohrál se současným prezidentem ve volbách v roce 2006⁶⁴ o pouhé 0,5 procento (přibližně 250 000) hlasů. Posledním (duben 2008) nově zvoleným levicovým prezidentem je Fernando Lugo, který přerušil 61 let dlouhou vládu jedné strany Colorado v Paraguaji. I přesto, že tito prezidenti podílející se na levicovém obratu vystupují pod značkou levice, rozdíly mezi jednotlivými hlavami států jsou diametrálně odlišné.

Protože jak Ekvádor, tak i Venezuela se podílejí na levicovém obratu Latinské Ameriky, třetí kapitola obecné části práce se zabývá tímto aktuálním fenoménem latinskoamerického regionu. Nejprve bude zaměřena pozornost na společné rysy levicového obratu v Latinské Americe a následně budou krátce zmíněny jednotlivé státy, které budou roztrženy do tří základních skupin.

1.3.1. Příčiny levicového obratu

Castañeda ve svém článku⁶⁵ uvádí tři důvody latinskoamerického obratu doleva. Prvním je geopolitická změna na mezinárodní scéně po rozpadu Sovětského svazu. „Washington

---

⁶⁴ O roku 2006 se mluvilo jako o supervolebním a to z důvodu konání prezidentských voleb ve 12 státech Latinské Ameriky.

⁶⁵ Castañeda, Jorge (2006): Latin America's Left Turn, Foreign Affairs, Volume 85, Number 3, May/June

už nemohl dále obviňovat středo - levicové režimy, že jsou „předmostí Sovětů“; levicové vlády si už nemusely vybírat mezi *Spojenými státy a Sovětským svazem.*“⁶⁶ Druhou příčinou je extrémní nerovnoměrné rozdělení příjmů, moci, bohatství mezi obyvateli a chudoba. Podle Castañedy „kombinace mezi nerovnostmi a demokracií způsobuje vždy tendenci posunu doleva“. „Ožebračené masy volí způsob politik, u kterého doufají, že sníží jejich chudobu.“⁶⁷ Latinská Amerika je oblastí s nejméně rovnoměrným rozdělením příjmů na světě. Za třetí, „nástup rozšířené demokratizace a konsolidace demokratických voleb jako jediné cesty k moci by, dříve či později, vedl k vítězství levice - právě kvůli sociálnímu, demografickému a etnickému složení regionu“.⁶⁸

Podobné příčiny levicového obratu uvádí i Roberts⁶⁹, který je označuje za „fault lines“ (rozpory) latinskoamerické demokracie. Tyto „fault lines“ „přispěly k vzestupu nových lidových a levicových hnutí - jmenovitě jde o tenze mezi demokratickým občanstvím a sociálními nerovnostmi a exkluzí, na straně jedné, a rozpory mezi demokratickou vládou a erozí národní suverenity, na straně druhé“.⁷⁰ Latinskoamerická demokracie byla v 80. a 90. letech charakterizována třemi základními pilíři: volební demokracie, volný trh a hegemonie U.S., které byly spojené s údajným vítězstvím politického a ekonomického liberalismu, jinými slovy volného obchodu, neoliberalismu tedy tzv. „Washingtonského konsensu“. První „fault line“ se týká „inherentní tenze mezi demokratickými občanskými právy a extrémními formami sociální nerovnosti nebo exkluze, které nelézáme v Latinské Americe“.⁷¹ Občané tak vedle práva volit, kandidovat, svobodně se vyjadřovat, tedy občanských a politických práv, vyžadují i zajištění

---

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Tamtéž

⁶⁹ Roberts, Kenneth M. (2007): *Repolicizing Latin America: The Revival of Populist and Leftist Alternatives*, Woodrow Wilson International Centre of Scholars, November

⁷⁰ Tamtéž

⁷¹ Tamtéž

v nezaměstnanosti, vyplácení důchodů a další sociální práva. Právě tato sociální práva byla během éry neoliberalismu značně omezena. Druhou „fault line“ je „eroze národní suverenity a extrémní podoba politické a ekonomické závislosti spojená s novým liberálním pořádkem“.⁷² Demokracie je spojená s tzv. „self - government“, kdy ovládaní ovlivňují politiku vládnoucích. V případě existence hegemonie U.S. a silného vlivu globálního trhu pak značně klesá autonomie a moc národních vlád, které nejsou schopny chránit zájmy svých občanů.

1.3.2. Levicové obraty a jejich rozčlenění

Označovat nedávný politický vývoj v Latinské Americe za levicový obrat znamená dopustit se značné míry generalizace a nepřesnosti. Z důvodu velké odlišnosti jednotlivých levicových směrů podílejících se na tomto obratu by tak bylo přesnější hovořit spíše o levicových obrazech. S určitou typologií latinskoamerické levice přišel mexický akademik a politik Jorge G. Castañeda⁷³, kde rozlišuje mezi levicí „moderní, přístupnou, reformistickou a internacionální“, kterou lze označit jako sociálně demokratickou a mezi populistickou levicí, která je nacionalistická a uzavřená. Shamis⁷⁴ i Roberts⁷⁵ považují tuto typologii za nedostatečnou, i když postupující ve správném směru, a proto oba prohlubují a vytvářejí de facto tři stejné kategorie latinskoamerické levice, kdy Castañedovu populistickou levici rozdělují na dvě samostatné kategorie. Shamis zdůrazňuje nejen potřebu přesnější typologie, ale i nutnost reformulace pojmů populismus a socialismus. Ačkoliv souhlasí, že „progresivní

---

⁷² Tamtéž

⁷³ Castañeda, Jorge (2006): Latin America's Left Turn, Foreign Affairs, Volume 85, Number 3, May/June

⁷⁴ Schamis, Hector E. (2006): Populism, Socialism and Democratic Institutions, Journal of Democracy, Volume 17, Number 4, October

⁷⁵ Roberts, Kenneth M. (2007): Repoliticizing Latin America: The Revival of Populist and Leftist Alternatives, Woodrow Wilson International Centre of Scholars, November

politika v Latinské Americe bude nevyhnutelně čerpat z historického dědictví socialismu a populismu, ...slabý, anorganický a amorfní způsob, v němž jsou tyto dvě dědictví vyjádřeny...naznačuje, že dnes nemohou být použitelnými kategoriemi".⁷⁶ Levici v tomto regionu označuje za směr postsocialismu a postpopulismu. Roberts pak pojem populismu již běžně používá pro popsání levice v současné Latinské Americe a k vytvoření její typologie, v které rozdělení levice rozpracovává do větších podrobností než Shamis, ačkoliv se s ním v základních kategoriích shoduje.

Do první kategorie států s institucionalizovanou stranickou politikou⁷⁷ zařazují shodně všichni tři autoři Chile, Brazílii a Uruguay. Levice v těchto zemích navazuje na socialistická a marxistická hnutí a strany, jejichž kořeny sahají ještě před období neoliberálních reforem a vlnu autoritářských vlád v 60. a 70. letech. Levicové strany prodělaly, v porovnání s jejich předchůdkyněmi, značnou ideologickou proměnu a modernizaci. „Tato levice zdůrazňuje sociální politiku - vzdělání, programy proti chudobě, zdravotní péči, zajišťování bydlení - ale v rámci více či méně ortodoxního tržního rámce. Většinou se pokouší o prohloubení a rozšíření demokratických institucí.“⁷⁸ Roberts poukazuje na to, že někdy jsou tyto strany označovány jako sociálně demokratické, s ohledem na značnou odlišnost v porovnání s tímto směrem v Evropě, pak upřednostňuje je nazývat jako „volebně - profesionální levici, která je svou organizací uzpůsobená vyhrát volby spíše než mobilizovat společnost na základně dalekosáhlých socioekonomických reforem“.⁷⁹ V Chile je tato levice reprezentována Chilskou socialistickou stranou, která je společně s křesťanskou demokracií v chilské vládě již

⁷⁶ Shamis, Hector E. (2006): Populism, Socialism and Democratic Institutions, Journal of Democracy, Volume 17, Number 4, October, s. 21

⁷⁷ Shamis, Hector E. (2006): Populism, Socialism and Democratic Institutions, Journal of Democracy, Volume 17, Number 4, October

⁷⁸ Castañeda, Jorge (2006): Latin America's Left Turn, Foreign Affairs, Volume 85, Number 3, May/June

⁷⁹ Roberts, Kenneth M. (2007): Repoliticizing Latin America: The Revival of Populist and Leftist Alternatives, Woodrow Wilson International Centre of Scholars, November

od roku 1990, a s osobami bývalého prezidenta Ricarda Lagose a jeho nástupkyní současnou prezidentkou Michelle Bachelet. V Brazílii představuje volebně - profesionální levici Strana pracujících v čele se současným prezidentem Luizem Ináciem da Silvou, známým pod přezdívkou „Lula“, pod jehož vedením „to vypadá, že brazilská demokracie konečně vstoupila do éry institucionalizované stranické politiky“.⁸⁰ Uruguayského prezidenta Tabaré Vázqueze podporuje široká koalice levicových stran složená ze staré Uruguayské komunistické strany, Socialistické strany a z mnohých bývalých marxistických guerill Tupamaro.

Druhou kategorií tvoří státy s rozpolcenou stranickou politikou a Shamis a Roberts sem zařazují Argentinu a Peru, „kde se ustanovené strany s populistickou tradicí vrátily k moci v důsledku ekonomické změny“.⁸¹ V Peru, ani v Argentině se nejedná o nové strany a v prvním případě se dokonce nejedná ani o změnu personální, protože Alan García již v letech 1985 až 1990 zastával úřad prezidenta. V obou zemích došlo, po období vlád neoliberálních prezidentů, k návratu „historické populistické mašinerie pod oživeným populistickým vedením“.⁸² Nestor Kirchner i jeho manželka Cristina Fernández jsou pokračovateli dlouhodobé a vlivné argentinské peronistické tradice. Alan García dokázal vyhrát volby i po svém předešlém tragickém prezidentství jako schůdnější kandidát v porovnání s populistou Ollantem Humalou podporovaným Hugo Chávezem. Garcíaovo vítězství pak způsobilo menší roztržku mezi těmito levicovými leadery, což jen dokazuje existenci několika latinskoamerických levic.

Do vytvořených kategorií je poněkud těžko zařaditelný návrat sandinisty Daniela Ortegy k moci, protože čerpá rysy z obou dosud zmíněných skupin. Je zde přítomna marxistická

---

⁸⁰ Schamis, Hector E. (2006): Populism, Socialism and Democratic Institutions, Journal of Democracy, Volume 17, Number 4, October

⁸¹ Roberts, Kenneth M. (2007): Repoliticizing Latin America: The Revival of Populist and Leftist Alternatives, Woodrow Wilson International Centre of Scholars, November

⁸² Tamtéž

tradice první skupiny, ale méně zřejmá je už modernizace a proměna nikaragujské levice. Navíc se nejedná tolik o levicový obrat, protože Ortega zvítězil jen s 38% hlasů a to kvůli rozkolu uvnitř konzervativní opozice.

Třetí skupinu do níž patří Venezuela, Bolívie a Ekvádor⁸³ je pak možné nazvat jako skutečnou novou levici. Avšak i uvnitř této skupiny se nacházejí značné rozdíly v závislosti na specifických podmínkách každé země. Společným znakem radikálně levicových alternativ v těchto zemích je vznik v reakci na neúspěch neoliberálních reforem a rozpad tradičních politických stran. *„Větší radikalismus těchto vlád ve Venezuele, Bolívii a (možná) Ekvádoru...odráží politický a ekonomický kontext v němž leadeři působí“.*⁸⁴

Hugo Chávez a Evo Morales se otevřeně hlásí k revoluční socialistické levici, bolívarovskému regionalismu a kritice hegemonie Spojených států. Roberts však upozorňuje na důležité rozdíly mezi situací ve Venezuele a Bolívii. Hugo Chávez reprezentuje typickou populistickou politiku se silným apelem od shora dolů spojenou se silně redistributivní ekonomickou politikou. Chávez vyhrál volby v roce 1998 jako „outsider“, ale následně použil bohaté zdroje venezuelské ropy k vytvoření jemu podřízenému a slabě institucionalizovanému hnutí „chavismo“. Oproti němu začínal Evo Morales jako odborový předák pěstitelů koky a jeho vzestup je spojen se sociální podporou a mobilizací ze zdola a proto reprezentuje odlišný způsob politiky. *„Moralesovo politické vůdcovství a MAS jsou více organicky zakořeněny v autonomním sociálním hnutím, než je Chávez ve Venezuele.“*⁸⁵ Roberts dále tvrdí, že *„logika, která transformuje sociální mobilizaci do oblasti formálních institucí a převádí ji na politickou moc - tato logika,*

---

⁸³ Situace v Ekvádoru a Venezuele zde bude zmíněna stejně stručně jako u ostatních zemí, protože cílem této části je jen poukázat na základní odlišnosti levice v Latinské Americe. Ekvádoru a Venezuele je věnována druhá část této práce, kde bude levice v těchto zemích zkoumána podrobněji.

⁸⁴ Roberts, Kenneth M. (2007): *Repoliticizing Latin America: The Revival of Populist and Leftist Alternatives*, Woodrow Wilson International Centre of Scholars, November

⁸⁵ Tamtéž

v krátkosti, levicového hnutí je samotnou antitezí populismu".⁸⁶ Z tohoto pohledu pak není možné Eva Moralese označit za typického populistického vůdce.

Ekvádor se nachází mezi oběma typy nové latinskoamerické radikální levice. Stejně jako v Bolívii je i v Ekvádoru přítomné široké sociální hnutí nespokojené se současným stavem. „Ačkoliv však ekvádorské lidové hnutí podporuje v současnosti Correu, jeho vůdcovství, stejně jako Chávezovo ve Venezuele, není tak organickým projevem".⁸⁷ Correa využívá sociálního hnutí pro svoji podporu, jeho kontrola nad ním je však minimální.

Posledním levicovým prezidentem, který byl zvolen v dubnu 2008 je paraguayský „biskup chudých“ Fernando Lugo. Z pohledu Latinské Ameriky je Paraguay skutečně výjimečným případem daným 61 let dlouhou vládou jedné pravicové autoritářské strany Colorady, přičemž 35 let byl v čele státu jeden z nejdéle vládnoucích diktátorů Alfred Stroessner. Fernando Lugo je spojen se všeobecnou nespokojeností obyvatel se *statu quo*⁸⁸ a s mobilizací sociálního hnutí ze zdola⁸⁹. Zvolen byl ve svobodných a spravedlivých volbách s největší menšinou 41% hlasů. Během své kampaně se jednoznačně distancoval od radikálních levicových vůdců Cháveze, Moralese a Correi, tedy od třetí kategorie latinskoamerické levice. S ohledem na specifický politický kontext Paraguaje je nemožné Luga zařadit do tří vytvořených skupin. Existuje zde podobný rys s Evo Moralesem z pohledu organické podpory sociálního hnutí, avšak Lugo postrádá jeho radikalismus a odkaz k revolučnímu socialismu. Pravděpodobně bychom ho mohli zařadit k nové levici, avšak odlišné od radikálních vůdců ze třetí skupiny. Je tedy zřejmé, že zmíněné kategorie budou muset být znovu přeformulovány s ohledem na další vývoj levice

---

⁸⁶ Tamtéž

⁸⁷ Tamtéž

⁸⁸ Paraguay je druhou nejchudší zemí Jižní Ameriky, míra korupce a klientelismu dosahuje po více než 60 let dlouhé nepřetržité vládě jedné strany závratných rozměrů.

⁸⁹ V roce 2006 obdržel výzvu ke kandidatuře se sto tisíci podpisy.

v Latinské Americe, což je osud všech modelů, které však nejsou od toho aby platily, ale abychom je používali.⁹⁰

2. Venezuela a Ekvádor

Druhá část práce se zabývá konkrétními případy Venezuely a Ekvádoru v období proměny politického systému spojené s nástupem nových levicových prezidentů, kteří prostřednictvím institutu referenda a svoláním ústavního shromáždění přetvoří jeho podobu. Z historického hlediska je část věnovaná Venezuele ohraničená časovým rámcem od voleb v roce 1998 až do „mega-voleb“ v roce 2000. Pro objasnění politického kontextu před volbami 1998 jsou uvedeny příčiny krize 90. let, která vedla k vzestupu „outsidera“ Huga Cháveze v systému s tradičními silnými politickými stranami. Politický vývoj v Ekvádoru bude popsán od prvního „přerušeno prezidentství“⁹¹ v roce 1997 s důrazem na volby v roce 2006 a povolební vývoj až do schválení nové ústavy Ústavním shromážděním.

V této části bude využit teoretický materiál předložený v první polovině práce, blížeji bude popsáno co je myšleno „venezuelským vzorem“, pozornost bude zaměřena na proměnu politických systémů v Ekvádoru a Venezuely.

2.1. Venezuela

Venezuela byla dlouhou dobu modelem a vychvalovaným vzorem demokracie ve značně nestálém regionu Latinské Ameriky. Jiří Kunc označil Venezuelu za „nejpříkladnější a nejvelkolepější pokus o vytvoření stabilní demokracie na jihu od Rio Grande“.⁹² Důležitost a význam venezuelské demokracie ukazuje už to, že

---

⁹⁰ Dvořáková, Vladimíra, Kunc, Jiří (1994): O přechodech k demokracii, Praha, Sociologické nakladatelství

⁹¹ Valenzuela, Arturo (2004): Latin American Presidencies Interrupted, Journal of Democracy, Volume 15, Number 4, October

⁹² Kunc, Jiří (1999): Model Venezuela: Revoluce, „dekonsolidace demokracie“, nebo antipolitická politika?, Politologická revue, číslo 2, prosinec, s. 88

„dlouho se vůči němu všichni museli definovat“⁹³, což svědčí o značné pozornosti věnované Venezuele ze strany politologů. Tento velkolepý pokus o vytvoření stabilní demokracie založené na silných politických stranách střídajících se u vlády a jehož kořeny můžeme najít v dohodě hlavních politických stran známé jako Pakt z Punto Fijo, však dostal trhliny na konci 80. let. Dva neúspěšné puče na počátku 90. let proti Pérezově vládě signalizovaly již významnou změnu ve fungování venezuelské demokracie a s prezidentskými volbami v roce 1998 a nástupem Huga Cháveze jako hlavy státu pak můžeme hovořit o konci venezuelské demokracie založené Paktem z Punto Fijo.

2.1.1. Příčiny „dekonsolidace“ demokracie

Ohledně příčin „dekonsolidace“ demokracie nebo „krize reprezentace“⁹⁴ panuje mezi politology zřejmý konsensus. Podle Jiřího Kunce se „strany a celá politická třída staly obětí svého úspěchu, svého bohatství a arogance“.⁹⁵ Zcela ve shodě analyzuje situaci neúspěchu venezuelské demokracie i Tanaka, který zmiňuje „zřejmou neschopnost různých aktérů se úspěšně vypořádat s výzvami, kterým čelili. Z této perspektivy strany střídající se u vlády selhaly v řešení problémů a byly proto zdiskreditovány a voliči hledali možnost mimo systém“.⁹⁶ Tanaka odmítá pohled vysvětlující rozpad stranického systému jako konsekvenci ekonomických a strukturálních změn a poukazuje na případy jiných zemí, kde stranické systému přežily obdobné problémy. S tezí, že hlavními viníky byli političtí aktéři souhlasí i Coopedge, podle něhož „strany establishmentu nesou hlavní vinu, protože existující problémy zhoršily více než

---

⁹³ Tamtéž, s. 88

⁹⁴ Mainwaring, Scott, Bejarano, Ana María, Leongómez, Eduardo Pizarro (ed.) (2006): *The Crisis of Democratic Representation in the Andes*, Stanford, Stanford University Press

⁹⁵ Kunc, Jiří (1999): *Model Venezuela: Revoluce, „dekonsolidace demokracie“, nebo antipolitická politika?*, Politologická revue, číslo 2, prosinec, s. 105

⁹⁶ Tanaka, Martín: *From Crisis of the Party Systems and Dilemmas of Democratic Representations: Peru and Venezuela*. In: Mainwaring, Scott, Bejarano, Ana María, Leongómez, Eduardo Pizarro (ed.) (2006): *The Crisis of Democratic Representation in the Andes*, Stanford, Stanford University Press s. 50

musely být a navíc vytvořily ještě další".⁹⁷ Hlavní vina neúspěchu demokracie založené Paktem z Punto Fijo leží právě na politických aktérech a jejich neschopnosti se vypořádat s komplikacemi a problémy, jímž venezuelský politický systém čelil. Venezuelu je tak možné označit za ukázkový příklad ztráty legitimacy v důsledku nízké efektivity systému⁹⁸.

Ztráta legitimacy dvou ústředních politických stran je jednoznačná při pohledu na volební výsledky a součet hlasů získaných COPEI a AD oproti dalším aktérům. V legislativních volbách v roce 1983 obdržely COPEI a AD 86,5% všech hlasů, vedle nich všechny „ostatní“ subjekty a strana MAS v součtu pouhých 13,5%. O deset let později byl součet hlasů pro COPEI a AD již 54,7% oproti součtu 45% hlasů subjektů LCR a Convergencia. Pro celkový obraz oslabování podpory dvou velkých stran je důležité chronologicky předběhnout a zmínit i výsledky voleb v roce 1998 a 2000. Ve volbách v roce 1998 AD a COPEI získaly již jen 43,4% hlasů oproti 56,6% pěti dalších subjektů a menších stran označených jako „ostatní“. Legislativní volby v roce 2000 proběhly v trendu oslabování AD a COPEI, kdy obě stran získaly 23% a oproti nim se suverénně nejsilnějším subjektem v parlamentu stalo MVR (Hnutí páté republiky). Radikální změna stranického systému a rozložení sil nebyla až do roku 1998 jednoznačná. „V roce 1993 to vypadalo, že se Venezuela vydá na cestu evoluce od dvou tradičních stran k umírněnému multipartismu, kde by AD a COPEI co-existovaly s novými stranami“.⁹⁹

---

⁹⁷ Coopedge, Michael (2002): Venezuela: Popular Sovereignty versus Liberal Democracy, The Helen Kellogg Institute for International Studies, University of Notre Dame, Working Paper 294, April, s. 11

⁹⁸ Lipset, Seymour Martin (1981): Political man, the social bases of politics, Baltimore, Johns Hopkins University Press

⁹⁹ Tanaka, Martín: From Crisis of the Party Systems and Dilemmas of Democratic Representations: Peru and Venezuela. In: Mainwaring, Scott, Bejarano, Ana María, Leongómez, Eduardo Pizarro (ed.) (2006): The Crisis of Democratic Representation in the Andes, Stanford, Stanford University Press, s. 61

2.1.2. Volby v roce 1998

Legislativní a především prezidentské volby v roce 1998 znamenaly konec „partidocracie“ a završily tak pozvolný rozklad stranického systému od krize v roce 1989. Volby se konaly v atmosféře všeobecné nedůvěry v politické strany, kdy politickým stranám v roce 1996 věřilo pouhých 11,3% občanů a v roce 1997 20,8%, a desiluse z politické situace. Velké tradiční strany se ještě pokusily zabránit katastrofě v podobě zvolení „outsidera“ do prezidentského úřadu a oddělily datum legislativních voleb a voleb prezidentských, které se do té doby konaly vždy v jeden termín. Právě synchronní konání parlamentních a prezidentských voleb významně přispělo k vytvoření bipartijního systému¹⁰⁰ a zmenšovalo šanci vzniku výrazně odlišné většiny v parlamentu od zvoleného prezidenta. Tato strategie se politickým stranám vyplatila a AD získala 29,1% hlasů a stala se tak nejsilnější parlamentní stranou následovanou MVR s 25,9%. S větším odstupem 14,3% získala COPEI třetí největší počet hlasů, což je oproti volbám z roku 1993, kdy obdržela 27,1% hlasů, téměř poloviční výsledek. Ostatní subjekty a jejich volební výsledky jsou následující: MAS 10,6%; LCR 3,2%; Convergencia, na jejímž volebním výsledku se odrazil špatný výsledek Calderova neúspěšného druhého mandátu, 1,6%; Proyecto Venezuela 12,7% a „ostatní“ 2,6%. Legislativní volby tak oddělením od data prezidentských voleb nedopadly pro tradiční politické strany zcela katastroficky, avšak při prezidentských volbách konaných o měsíc později vítězí „outsider“, vůdce pučistů z února 1992, Hugo Chávez Frías a čtyřicetileté střídání na prezidentském postu mezi tradičními členy nebo mezi bývalými členy tradičních stran (Caldera) je tak ukončeno.

---

¹⁰⁰ Mainwaring, Scott, Shugart, Matthew S. (1997): Juan Linz, Presidentialism, and Democracy, A Critical Appraisal, Comparative Politics, Volume 29, Number 4, July

Hugo Chávez získal svůj první prezidentský mandát za značně příznivých podmínek pro antistranického „outsidera“ s programem radikální proměny politického systému. Kontext dlouhodobé společenské krize, kterou nejsou tradiční političtí aktéři schopni uspokojivě vyřešit, a vnitřních konfliktů mezi politickými stranami způsobil velkou křehkost demokratického zřízení a jeho institucí. Tato atmosféra byla doplněna i značnou neschopností politických stran při přípravě kampaně před prezidentskými volbami v roce 1998. COPEI, oslabená po odchodu svého předního leadera Caldery a špatným výsledkem v listopadových legislativních volbách neměla vlastního kandidáta a tak podpořila nezávislou kandidátku Irene Sáez, bývalou královnu krásy a starostku luxusní čtvrti v Caracasu. K podpoře její kandidatury se přidala i Convergencia. Irene Sáez vedla v průzkumech veřejného mínění, ale po získání nominace od jedné z tradičních a zdiskreditovaných stran COPEI se její podpora u obyvatel výrazně snížila a ve volbách skončila s výsledkem 2,82%. V nestraničném ovzduší se i AD rozhodla podpořit nezávislého kandidáta Henriqua Romera Salase, což Jiří Kunc označil za školáckou chybu, které by se nedopustil ani student prvního semestru politologie.¹⁰¹ Romer Salas nebyl ani známou osobností ani veterán stranického života, ale guvernér Venezuelské nejbohatší provincie Carabobo. Romerovi nepomohla ani kampaň postavená na slibované změně a ekonomickém růstu z per zahraničních konzultantů. Henrique Romer Salas byl však až variantou zvolenou dva týdny před volbami, protože do té doby AD podporovala svého předního člena Luise Alfara Ucera, který se i přes staženou podporu ze strany AD rozhodl pokračovat ve volbách a získal 0,42% hlasů. Po takto nešťastně připravené kampani ze strany tradičních politických stran zvítězil Hugo Chávez s podporou 56,2% hlasů

---

¹⁰¹ Kunc, Jiří (1999): Model Venezuela: Revoluce, „dekonsolidace demokracie“, nebo antipolitická politika?, Politologická revue, číslo 2, prosinec, s. 109

proti kandidátovi nejsilnější parlamentní strany AD Romerovi, jenž obdržel necelých 40% hlasů.

Volby v roce 1998 byly jasným důkazem křehkosti stranického systému na konci 90. let, „Chávez tak nezničil staré strany, jen zaplnil politické vakuum“.¹⁰² Rozpad politických stran je vysvětlován jejich přísnou hierarchickou strukturou, „která nenechala žádné místo pro nesouhlas nebo pluralistickou soutěž mezi frakcemi. Následkem toho byly konflikty velice těžko zvladatelné a často končily odštěpením“.¹⁰³ Poražené frakce se totiž pokusily získat vliv mimo svoji původní stranu. Jako příklady je možné uvést Rafaela Calderu a jeho neúspěšný pokus získat nominaci prezidentského kandidáta COPEI v roce 1993 a následné založení Convergencie nebo Luise Alfara Ucera, který pokračoval v prezidentské kampani i přes stáhnutou podporu od AD.

2.1.3. Nástup Huga Cháveze do prezidentského úřadu

V prosinci 1998 vyhrává prezidentské volby Hugo Chávez s přesvědčivým náskokem 16% hlasů nad druhým Salasem Romerou a programem jasného rozchodu s tehdejší politikou spojovanou s korupcí, plýtváním a slibem obnovením prosperity. Ačkoliv Chávez dnes převzal pomyslnou pochodeň revoluce a vůdce levice v Latinské Americe po Fidelu Castrovi, je „produktem“ zcela jiné části latinskoamerické politické kultury než je jeho kubánský soudruh. Bývalý mexický ministr zahraničí Castañeda to vyjadřuje přesně, když tvrdí, že „Chávez není Castro; je to Perón s ropou“.¹⁰⁴ Cháveze je možné označit za model až téměř Weberovského ideálního typu levicového populisty.

---

¹⁰² Coopedge, Michael (2002): Venezuela: Popular Sovereignty versus Liberal Democracy, The Helen Kellogg Institute for International Studies, University of Notre Dame, Working Paper 294, April, s. 13

¹⁰³ Tanaka, Martín: From Crisis of the Party Systems and Dilemmas of Democratic Representations: Peru and Venezuela. In: Mainwaring, Scott, Bejarano, Ana María, Leongómez, Eduardo Pizarro (ed.) (2006): The Crisis of Democratic Representation in the Andes, Stanford, Stanford University Press, s. 63

¹⁰⁴ Castañeda, Jorge (2006): Latin America's Left Turn, Foreign Affairs, Volume 85, Number 3, May/June

Během své inaugurace zaútočil Chávez na tradiční strany, jež nazval mrtvolami a 40 let venezuelské demokracie za dobu demagogie a korupce. Ústava z roku 1961 je jím označena za „skomírající“. Aby mohl splnit svůj volební slib a zbavit zemi korupce, musel odstranit představitele tradičních stran ze státního aparátu, což vedlo k rozsáhlému útoku na parlament, soudy, byrokracii, volební radu a státní a municipální vlády, kde měly tyto strany stále vliv a moc. Chávez tak naplňuje jednu z podstatných charakteristik populistického vůdce outsidera, který pro rozšíření svého vlivu musí odstranit pilíře starého zkorumpovaného systému. Je samozřejmě otázkou, zda takovýto radikální postup je skutečným lékem na nemoc korupce a všemocné vlády stran. Pro naplnění „demokratické revoluce“ či „bolívarovské revoluce“ použil nově zvolený venezuelský prezident institut ústavního shromáždění. Chávezův postup zpětně v roce 2008 označil časopis *The Economist* za „obvyklou cestu k „socialismu 21. století“: vyhrát volby, svolat ústavní shromáždění, sepsat novou ústavu schválenou v referendu a použít ji pro nahrazení svých stoupenců do státních orgánů.“¹⁰⁵ V roce 1998 ještě nešlo o socialismus 21. století ale o bolívarovskou revoluci, kdy Chávez slíbil, že jeho vláda bude nejvíce demokratická ve venezuelské historii. Označení obvyklé cesty k socialismu 21. století se zcela shoduje s „venezuelským vzorem“ proměny politického systému v názvu této práce.

První prezidentský dekret se tak týká vyhlášení referenda o tom, zda chtějí občané volby do shromáždění, které by mělo za úkol sepsat novou ústavu. Již Chávezův první dekret je možné klasifikovat jako „neústavní čin, protože podle stávajícího základního dokumentu musí každá iniciativa k reformě vycházet právě z Parlamentu“. Argumentace pro jeho obhajobu je následující „právní postup je bezpochyby vadný,

---

¹⁰⁵ *The Economist*: Going nowhere, 8. května 2008, http://www.economist.com/displayStory.cfm?story_id=11332947

ale ustanovená moc, stávající poslanci, by byli s to blokovat vůli lidu stále, musíme postup analyzovat ne podle právních, nýbrž politických kritérií, lidová vůle stojí výše než každá ústava".¹⁰⁶ V dubnu 1999 občané jednoznačně podpořili myšlenku konstitučního shromáždění (ANC) většinou 80%, avšak za 60% neúčasti. Již v prvních měsících Chávezovy vlády je možné jasně rozpoznat problémy prezidentského systému a charakter populistické politiky. Protože jak prezident tak i parlament disponují vlastní legitimitou odvozenou od přímých voleb, hrozí nebezpečí konfliktu pokud prezident nemůže prosadit svoji politiku přes nepřátelsky naladěný parlament. Chávezovo předvolební hnutí Vlastenecký pól mělo v Parlamentu pouhých 21,1% křesel a prezident tak nemohl počítat s podporou legislativy. Učinil tak úspěšný pokus obejít Parlament institutem lidového hlasování, kdy zároveň využil svoji vysokou popularitu na počátku svého mandátu pro protlačení vypsání referenda i přes jeho možnou ilegalitu. Zde se objevuje rys populistického politika opírajícího se o podporu většiny, která ho chrání i před porušováním zákonů. Vysoká neúčast signalizuje, že mobilizace občanů probíhá od shora dolů, tedy logikou charakteristickou pro populistickou politiku. Chávezův osud tak bude v budoucnosti záviset na tom, jak se mu podaří zmobilizovat masy jeho stoupenců.

Již za tři měsíce šli Venezuelané opět k volebním urnám, tentokrát aby zvolili své zástupce do Ústavního shromáždění. Shromáždění byly dány neomezené pravomoci a představovalo tak flagrantní porušení principů brzd a protivah. Vůdce parlamentní frakce COPEI Pérez Vivas nazval svolání ANC coupem d'état prostřednictvím konstitučního shromáždění. To si nárokovalo jak pravomoci parlamentu, tak i Nejvyššího soudu a nebylo vázáno žádným jiným textem, ani ústavou z roku 1961. Jeho složení proto bylo nanejvýš významné. Červencové volby

---

¹⁰⁶ Kunc, Jiří (1999): Model Venezuela: Revoluce, "dekonsolidace demokracie", nebo antipolitická politika?, Politologická revue, číslo 2, prosinec, s. 110

dopadly pro tradiční strany katastroficky, když opozice získala pouhých 6 mandátů a to všechny jako nezávislé ze 131 křesel. Chávezovská koalice udržela 122¹⁰⁷ křesel a z nich přitom 89-ti mandáty, tedy dvou třetinovou většinu potřebnou pro pohodlné hlasování, disponovalo samotné MVR. Převaha mandátů ve prospěch stran podporující Cháveze nebyla způsobena pouze širokou podporou, ale převážně zvoleným volebním systémem blokového hlasování, který vykazuje silné většinové výsledky. Prochávezovská koalice dokázala 65,5% hlasů přetavit na 95,3% mandátů, kdežto opozice 34,5% hlasů na pouhých 4,7% mandátů. Shromáždění se ihned po svém svolání pokusilo rozpustit Parlament ovládaný opozicí, avšak po námitkách Nejvyššího soudu a mezinárodního společenství byla doba zasedání Parlamentu prodloužena až do přijetí nové ústavy, ale jen za podmínky jeho plné podřízenosti ANC. Když Kongres ztratil de facto veškerý vliv zůstalo otevřenou otázkou "zda se neustanoví jako revoluční Konvent".¹⁰⁸ Tyto obavy však nedošly naplnění, ať už pod tlakem ze zahraničí, hrozbou investorů a věřitelů, domácím tlakem nebo z důvodu, že to ani prezident nezamýšlel, či jejich kombinací.

Shromáždění mělo na sepsání nové konstituce 180 dní, ale návrh ústavy byl předložen již po 98 dnech s to z důvodu prezidentova tlaku na brzké vyhotovení dokumentu. Podle Coopedge se Chávez "nestaral příliš o text kromě několika ustanovení jako šesti-letý mandát, okamžitá reelekce, rozšíření volebního práva na armádu. Pravděpodobně ho více zajímalo to, co ANC dělá vedle přípravy ústavy".¹⁰⁹ ANC mimo přípravy nové ústavy omezilo na konci srpna vliv Parlamentu a vytvořilo Mimořádnou justiční komisi, která započala čistku v celé justici včetně Nejvyššího soudu. Primárním motivem svolání shromáždění nebyla změna ústavy, ale "skutečný problém

---

¹⁰⁷ Zbylé 3 mandáty byli obsazeny delegovanými zástupci indiánského obyvatelstva.

¹⁰⁸ Kunc, Jiří (1999): Model Venezuela: Revoluce, "dekonsolidace demokracie", nebo antipolitická politika?, Politologická revue, číslo 2, prosinec, s. 111

¹⁰⁹ Coopedge, Michael (2002): Venezuela: Popular Sovereignty versus Liberal Democracy, The Helen Kellogg Institute for International Studies, University of Notre Dame, Working Paper 294, April, s. 30

s ústavou byl, že chrání Chávezovi protivníky kontrolující Kongres a další instituce".¹¹⁰ Návrh ústavy byl ratifikován v referendu 71,8% hlasů, ale opět za výrazně vysoké abstinence voličů, přibližně 60%. Z výsledků referend¹¹¹ je možné vypočítat, že Chávez je schopen na svoji podporu mobilizovat 3,3 až 3,7 milionu voličů, kteří tvoří asi jednu třetinu obyvatelstva oprávněného volit. Chávez se v tabulce¹¹² podpory venezuelských prezidentů u všech právoplatných voličů pohybuje v nižších příčkách. Slabšího výsledku než Chávez (33,4% v roce 1998 a 32,2% v roce 2000) dosáhli už jen prezidenti Leoni (28,3% v roce 1963) a Rafael Caldera (26,2% v roce 1968 a 17,7% v roce 1993). Dalších pět prezidentů skončilo s podporou od 40% až po 47,3%.

V červenci 2000, rok po svolání ANC, se konaly volby podle nové ústavy z roku 1999 označované za "mega-volby" podle rozsahu volených zastupitelských úřadů - prezident, parlament, všichni guvernéři a starostové. Volby potvrdily trend posilování pozice chavistů a trvalé oslabování tradičních stran. AD ani COPEI nenominovaly prezidentské kandidáty a Chávez tak obhájil prezidentský úřad se ziskem 56,9%, výsledkem o něco málo lepším než ve volbách 1998, ale jen z pohledu procent odevzdaných hlasů. Z hlediska všech oprávněných voličů jeho podpora klesla o 1%. MVR získala v legislativních volbách 46% mandátů (78 křesel) oproti 23% mandátů AD (30 křesel) a COPEI (7 křesel). Zbývající třetinu obsadila prochávezovská MAS (20 mandátů), Proyecto Venezuela (7 křesel) a další subjekty již s nepatrnými zisky jednoho až tří křesel. Nejdůležitějším výsledkem parlamentních voleb bylo to, že "stoupenci Huga Cháveze kontrolovali Národní

---

¹¹⁰ Tamtéž, s. 17

¹¹¹ Tamtéž, s. 3, tabulka 1

¹¹² Tamtéž, s. 4-5

shromáždění, ale chyběla jim kontrola dvoutřetinové majority potřebná pro změnu ústavy".¹¹³

2.2. Ekvádor

Žádný zvolený ekvádorský prezident nedokončil od roku 1996 své volební období a když byl ve volbách v roce 2006 zvolen Rafael Correa, stal se již osmým prezidentem za posledních dvanáct let. Ekvádor tak jednoznačně prochází hlubokou politickou krizí spojenou se ztrátou důvěry ve fungování státních institucí a v politické elity. Sartori označil současný stav v Ekvádoru za „permanentní krizi“.¹¹⁴ Ta je sice svou povahou dlouhodobější co do délky a intenzivnější co do rozsahu než venezuelská krize na konci 90. let, ale události od zvolení Rafaela Correi prezidentem jsou v mnoha ohledech značně podobné až identické a v základních obrysech kopírují povolební vývoj ve Venezuele v letech 1998 až 2000.

V následující kapitole věnované připravované proměně politického systému v Ekvádoru je nejdříve věnován prostor charakterizování ekvádorského politického systému a jeho vývoji od roku 1996 až po volby v roce 2006. Pro charakteristiku politického systému jsou použity převážně poznatky spojené s fungováním prezidentského systému. Následně jsou v kapitole popsány povolební události a kroky, které učinil Correa od svého zvolení až do schválení ústavy v červenci 2008.

2.2.1. Charakteristika politického systému

V Ekvádoru můžeme najít hned několik faktorů, které činí fungování každého politického systému velice obtížné. Jedná se o prezidentský způsob vlády se značně fragmentovaným

---

¹¹³ Myers, David J.: Venezuela, Consolidating a Different Democracy. In: Wiarda, Howard J., Kline, Harvey F. (ed.) (2006): Latin American politics and development, New York, Westview Press s. 288

¹¹⁴ Sartori, Giovanni (2001): Srovnávací ústavní inženýrství, zkoumání struktur, podnětů a výsledků, Praha, SLON, s. 103

stranickým systémem, jehož aktéři se navíc časem obměňují. Proměnou neprocházejí jen političtí aktéři, ale také samotná pravidla hry od neustálé změny počtu poslanců, přes dlouhý seznam volebních reforem, až po časté sepisování nových ústav. Navíc samotný charakter země rozdělené po stránce sociální, politické, ekonomické i geografické v politickém prostředí typickým pro Latinskou Ameriku, tedy s převahou klientelismu, korporativismu, personalismu a chudoby spojené s velkou nerovností, vytváří atmosféru příznivou pro vznik dlouhodobé politické krize a nestability.

Prezidentský systém, jehož fungování je popsáno výše, stejně jako jakýkoliv jiný měl a bude mít velké obtíže v natolik rozdělené zemi jakou je Ekvádor. Před podrobnou analýzou jeho fungování budou stručně zmíněny důležité faktory ovlivňující politický systém obecně. „*Ekvádorská politická scéna je notoricky fragmentovaná. Málo jiných zemí má tak velké geografické rozdělení - v tomto případě stavějící vysočinu proti pobřeží, s Quitem, hlavním městem, v úporném soupeření o ekonomické zdroje a politickou moc s přístavním městem Guayaquilem.*“¹¹⁵ Ekvádor je tedy rozdělen mezi tři hlavní části vysočinu (sierra), pobřeží (costa) a amazonskou část (oriente) a o prvenství zde soupeří dvě centra Quito a Guayaquil. Etnické složení není o mnoho příznivější s přibližně 40% obyvatel indiánského původu (podle údajů Světové banky, podle ekvádorského sčítání lidu se jedná o 7%), 45% mesticů, 10% bělochů a 5% černého obyvatelstva. Rozdíl ve velikosti indiánského obyvatelstva je možné vysvětlit „tvárnou“ podobou etnicity, kdy „*indiáni se mohou stát „bělochy“ tím, že opustí tradiční oblékání, kulturu a jazyk. Tyto etnické rozdíly svědčí o politické a kulturní nejednotě*“¹¹⁶, a i dnes takováto nejednota je nadále překážkou

---

¹¹⁵ Shifter, Michael (2004): Breakdown in the Andes, Foreign Affairs, Volume 83, Number 5, September/October

¹¹⁶ Důležitost národní jednoty pro vznik a stabilitu demokracie viz. Rustow, Dankwart (1970): Transitions to democracy: Towards a dynamic model. Comparative politics, Volume 2, Number 3, April

ve vytváření národní identity v právním smyslu".¹¹⁷ Takto ostré rozdíly v zemi se promítají na politickou úroveň a Ekvádor je tak dnes „jihoamerická nejvíce dysfunkční politika”.¹¹⁸ Nízká efektivita systému se promítla také do nízké důvěry občanů v některé instituce. Důvěra v politické strany neustále klesala, kdy v roce 1996 věřilo politickým stranám 18,3% občanů, v roce 1997 15,5%, v roce 2002 již jen 7% a v roce 2003 pouhých 5%. Stejný pokles zaznamenala i důvěra Kongresu: 26,9% v roce 1996, 19,5% v roce 1997 a 9% v roce 2002.

Z pohledu prezidentského systému se většina (4 z 5) Linzových námitek, rozpracovaných v první kapitole práce, proti němu potvrdila. První problém, uváděný Linzem, se týká duální legitimacy legislativní a exekutivní moci. V případě, že si prezident není schopen zajistit většinovou podporu pro svoji politiku v parlamentu, dochází k zablokování systému a z ústavního prizmatu nevyřešitelnému sporu. V ekvádorském silně fragmentovaném systému je téměř nemožné, aby prezident měl většinovou podporu své vlastní strany v parlamentu a je proto odkázán na široké a nestabilní koalice. Mainwaring a Shugart poznamenávají, že Ekvádor je nejstarší prezidentskou demokracií s efektivním počtem stran překračující číslo 4 a že „pouze jedna země s takovouto institucionální kombinací, Chile v letech 1932 až 1973, udržela demokracii alespoň po 25 nepřerušovaných let. Tato kombinace je zvládnutelná, ale nikoli optimální”.¹¹⁹ Jako další zemi s podobnou kombinací je zde uváděna Chile, s vyspělejší demokratickou tradicí než je ekvádorská.¹²⁰ Podporu prezidenta v legislativním orgánu

¹¹⁷ Dent, David W.: Ecuador, The Fragility of Dependent Democracy. In: Wiarda, Howard J., Kline, Harvey F. (ed.) (2006): Latin American politics and development, New York, Westview Press, s. 367

¹¹⁸ The Economist: Going nowhere, 8. května 2008, http://www.economist.com/displayStory.cfm?story_id=11332947

¹¹⁹ Mainwaring, Scott, Shugart, Matthew S. (1997): Juan Linz, Presidentialism, and Democracy, A Critical Appraisal, Comparative Politics, Volume 29, Number 4, July, s. 466

¹²⁰ Porovnání efektivního počtu stran Ekvádoru s ostatními zeměmi andského regionu viz. Mainwaring, Scott: State Deficiencies, Party Competition, and Confidence in Democratic Representation in the Andes. In: Mainwaring, Scott, Bejarano, Ana María, Leongómez, Eduardo Pizarro (ed.) (2006): The Crisis of Democratic Representation in the Andes, Stanford, Stanford University Press, s. 318

zmiňují Cox a Morgenstern¹²¹, když uvádějí tabulku, kde jsou porovnány minimální podpory pro prezidenta v parlamentech latinskoamerických zemích, Francie a USA od 50. do 90. let 20. století. Ekvádor v této komparaci vychází jednoznačně nejhůře s průměrnou podporou prezidenta 32,1%, za předposledním Peru s 41,37%, Chile 42,35% a Bolívií 49,6%. Všechny ostatní země (Argentina, Brazílie, Kolumbie, Francie, USA, Venezuela, Uruguay) mají průměrnou podporu vyšší než 50%. Ve srovnání minimálních podpor (1,4% prezidenta Hurtada) a maximálních podpor (52% prezidenta Arosmena) je Ekvádor opět o několik procentních bodů za ostatními zeměmi.

Druhou Linzovou námitkou je kritika přílišné rigidity politického systému způsobená pevnou dobou prezidentského mandátu. Jde o příklad, kdy prezident má pouze minimální podporu pro svoji politiku u občanů, ale procedura impeachmentu je příliš složitá a zdlouhavá a navíc zde musí existovat jasné důvody pro její započetí. Parlamentní systém řeší tyto situace možnostmi vyslovení nedůvěry vládě a sestavením nové vlády či předčasnými volbami, kdežto v prezidentském systému dochází k problému co s prezidentem bez podpory, jenž nemůže účinně vládnout. Ekvádorská historie od roku 1996 zná celkem tři tyto příklady, kdy byli prezidenti odvoláni Parlamentem na nátlak masových protestů (Bucaram, 1997, Gutiérrez, 2005) či přímou intervencí armády do politiky (Mahuad, 2000), tedy jednoznačně neústavními metodami. Každý odchod prezidenta byl spojen s hlubokou politickou krizí systému.

V Linzově pořadí čtvrtým problémem je větší pravděpodobnost objevení se populistické politiky kvůli personalistické povaze prezidentského úřadu. Jestliže porovnáme prezidenty či relevantní prezidentské kandidáty, bude většinu z nich spojovat právě populistický styl politiky.

---

¹²¹ Cox, Gary W., Morgenstern, Scott (2001): Latin America's Reactive Assemblies and Proactive Presidents, Comparative Politics, Volume 33, Number 2, January, s. 180

Ve 20. století má „Ekvádor druhou nejintenzivnější zkušenost s populismem, ... po Brazílii“¹²² a počátek 21. století nenaznačuje, že v tomto směru mělo dojít k jakékoliv proměně. Abdalá Bucaram je vedle tradičního populisty Velasca Ibarry považován za jednu z nejvýraznějších figur ekvádorského populismu do 90. let¹²³, třikrát neúspěšný prezidentský kandidát Alvaro Noboa je představitelem neoliberalního populismu, kdežto současný prezident Correa zastupuje populismus „nové levice“ v Latinské Americe.

Poslední Linzova námitka se týká problému zvolení politického „outsidera“, což může destabilizovat celý systém. Lucio Gutiérrez a Rafael Correa jsou přesně těmito politickými „outsidery“. Z dnešního hlediska by mohl Correa ukončit linii „přerušovaných prezidentství“ a stát se tak po dlouhých 10 letech prvním prezidentem, který dokončil svůj mandát, tedy režim částečně stabilizovat. Avšak anticipovat vývoj v Ekvádoru za takto bouřlivého vývoje je prakticky zcela nemožné, každopádně nejbližší událost, jenž má potenciál otrávit Correovou pozici je referendum o nové ústavě, plánované na září letošního roku.

Mainwaring a Shugart rozpracovali dále Linzovy poznatky a doplnili je o několik podmínek, při jejichž splnění je pravděpodobnost dobrého fungování prezidentského systému vyšší. K těmto podmínkám patří rozsah ústavních pravomocí prezidenta, úroveň disciplinovanosti stran, fragmentace stranického systému a načasování voleb a volební pravidla. Většina Linzem definovaných problémů spojených s fungováním prezidentského systému se v Ekvádoru potvrdila. Špatný výsledek fungování ekvádorské polity můžeme vysvětlit tím, že Ekvádor nesplňuje ani většinu podmínek stanovených Mainwaringem a Shugartem.

---

¹²² Sosa-Buchhoz, Ximena: The Strange Career of Populism in Ecuador. In: Michael L. Conniff (ed.) (1999): Populism in Latin America, Tuscaloosa, University of Alabama Press, s. 138

¹²³ Tamtéž, s. 138

První podmínkou je rozsah prezidentských pravomocí, jež je kvůli častým obměnám ústavy obtížně stanovitelný celkově a proto je zde vycházeno pouze z ústavy z roku 1998. Nejpodstatnější jsou pravomoci ve vztahu k Parlamentu, tedy legislativní iniciativa nebo vetování zákonů. Prezident disponuje aktivní pravomocí předkládat zákony a v některých oblastech má dokonce výlučnou pravomoc (daně, veřejné výdaje, politicko-administrativní členění státu). Podobně jako u aktivní pravomoci legislativní iniciativy má prezident rozsáhlé pravomoci ve věci vetování zákonů. Ke každému Parlamentem schválenému zákonu se prezident musí vyjádřit, a to buď potvrzením, vrácením nebo rozhodnutím se jím nezabývat. Jestliže je zákon vetován, může se Parlament k jeho projednávání vrátit až po uplynutí jednoho roku a přehlasovat ho je možné pouze dvoutřetinovou většinou. Úroveň disciplinovanosti stran je spojená s volebním systémem, rozdělením země na mnoho regionů a tím, co Simón Pachano nazval „provincializací reprezentace“.¹²⁴ Ekvádor je rozdělen na 22¹²⁵ provincií a ty jsou identické s volebními obvody, jejichž většinu tvoří malé obvody: 7 obvodů po 2 mandátech, 4 obvody po 3 mandátech, 6 obvodů pro 4 mandátech, 2 obvody po 5 mandátech a vždy jeden obvod s 8, 14 a 18 mandáty z celkových 100 poslaneckých křesel. Strany navíc nepotřebují získat celonárodní kvórum pro získání mandátů a tak mnoho z nich volí strategii zaměřenou se na malý počet obvodů, kde mají šanci uspět. Kandidáti jsou si vědomi, že jejich úspěch je závislý na podpoře v regionu, což napomáhá jak klientelismu, tak primární loajalitě obvodu a nikoli straně. Fragmentace stranického systému jako jeden z důvodů ekvádorské nestability byla částečně popsána výše. Zde bude pouze doplněno, že v roce 1998 získalo křesla v Parlamentu 17 subjektů. Čtyři největší

---

¹²⁴ Pachano, Simón: Ecuador: The Provincialization of Representation. In: Mainwaring, Scott, Bejarano, Ana María, Leongómez, Eduardo Pizarro (ed.) (2006): The Crisis of Democratic Representation in the Andes, Stanford, Stanford University Press

¹²⁵ V roce 2007 došlo z rozhodnutí Kongresu k vytvoření dvou nových provincií Santo Domingo de los Tsachilas a Santa Elena a Ekvádor je dnes tedy rozdělen do 24 provincií.

strany (PSC - Partido Social Cristiano, PRE - Partido Roldosista Ecuatoriano, ID - Partido Izquierda Democrática a DP - Movimiento Popular Democrático) získaly v legislativních volbách v roce 1998 dohromady 73,8%, kdežto v roce 2002 obdržely 53,3% a v roce 2006 již pouhých 31%, kdy byly na pozicích nejsilnějších stran nahrazeny stranami PRIAN (Partido Renovador Institucional de Acción Nacional) a PSP (Partido Sociedad Patriótica 21 de Enero). Nízká koncentrace mandátů je zřejmá z velikosti delegací v Parlamentu.¹²⁶ V roce 1998 bylo 44% mandátů rozděleno mezi subjekty, jejichž delegace měly velikost 1 až 4 mandáty, což je pokles např. oproti roku 1979, kdy toto číslo dosáhlo svého maxima v počtu 70% mandátů. Po volbách v roce 2002 došlo k vzestupu na 49,9% mandátů rozdělených delegacím o velikosti 1 až 4 poslanci.

Poslední podmínkou je volební systém a volební pravidla. Již bylo zmíněno, že volební systém odráží rozdrobenost země na mnoho regionů a tím nepřispívá ke stabilizaci, naopak posiluje fragmentovanost stranického systému a nízkou míru disciplinovanosti stran, což není způsobeno charakterem poměrného systému, ale velkým počtem obvodů kopírujících provincie a neexistencí kvóra či uzavírací klauzule¹²⁷ pro získání mandátů. Mainwaring a Shugart přikládají význam synchronizaci voleb legislativních a prezidentských. Podle ústavy z roku 1998 se konají společně legislativní volby a první kolo prezidentských voleb. Synchronizace sama o sobě přispívá více ke koncentraci hlasů než k její dispersi a to potvrdily volby v roce 1998 a 2006. V kontextu tolika faktorů přispívajících k rozptýlení hlasů jako v případě Ekvádoru je vliv synchronizace omezený. Poslední poznámka k volebním pravidlům

---

¹²⁶ Pachano, Simón: Ecuador: The Provincialization of Representation. In: Mainwaring, Scott, Bejarano, Ana María, Leongómez, Eduardo Pizarro (ed.) (2006): The Crisis of Democratic Representation in the Andes, Stanford, Stanford University Press, s. 118

¹²⁷ Více o rozdílu mezi kvórem a uzavírací klauzulí a jejich funkcí viz. Novák, Miroslav, Lebeda, Tomáš a kol. (2004): Volební a stranické systémy, ČR v mezinárodním srovnání, Dobrá Voda, Aleš Čeněk

se týká jejich častých změn, kdy od roku 1983 došlo k 23 změnám ve způsobech jak volit zástupce občanů.¹²⁸

Časté úpravy se v Ekvádoru nevztahují jen k volebním pravidlům, ale např. i k počtu členů Parlamentu, jenž v průběhu let kolísal mezi 69 v roce 1979 až 123 členy do roku 2000, kdy se počet ustálil na 100, nebo na počtu ústav. Od roku 1979, kdy byla v Ekvádoru znovu zavedena demokracie, v zemi platily již dvě ústavy a pokud občané schválí v zářijovém referendu novou ústavu, rozšíří se jejich počet na tři. V počtu ústav je přitom Ekvádor na samotné světové špičce, když má v průměru více jak jednu ústavu na deset let od roku svého založení, tedy roku 1830. Současný návrh by se mohl stát již dvacátou ústavu v ekvádorské historii.

2.2.2. První „přerušené prezidentství“: Abdalá Bucaram

Prezident Sixto Durám Bellén, zvolený v roce 1992, je posledním ekvádorským prezidentem, jenž dokončil svůj mandát. Jeho nástupce Abdalá Bucaram, přezdívaný „El Loco“ (blázen), působil v prezidentském úřadu pouhých šest měsíců. Bucaram založil v roce 1983 vlastní stranu PRE (Partido Roldosista Ecuatoriano) pojmenovanou po zemřelém Jaime Roldósovi, prvním prezidentu po návratu k demokracii po roce 1979. Již v roce svého zvolení byl Bucaram výraznou postavou ekvádorské politiky a jeho životopis obsahuje několik momentů, které budou ve stručnosti zmíněny. V roce 1984 byl zvolen starostou Guayaquilu, ale ve funkci setrval pouze jeden rok. Jeho kariéra je spojena s několika politickými skandály, obviněním ze zpronevěry, krátkého uvěznění pro podezření z pašování drog v Panamě a dvěma neúspěšnými pokusy v prezidentských volbách (1988 a 1992). Bucaram je populistickým vůdcem ve svých projevech atakující oligarchii, jejíž byl však sám součástí.

---

¹²⁸ Pachano, Simón: Ecuador: The Provincialization of Representation. In: Mainwaring, Scott, Bejarano, Ana María, Leongómez, Eduardo Pizarro (ed.) (2006): The Crisis of Democratic Representation in the Andes, Stanford, Stanford University Press, s. 105

Jeho slogan „pouze jedna ideologie, proti oligarchii“ je dostatečně výmluvný sám o sobě. Za viceprezidenta si zvolil Rosalíi Arteagu, bývalou ministryni v Sixotově kabinetu a první ženu v historii Ekvádoru, která kandidovala na tento post. Přezdívku „El Loco“ získal na základě svého nevybíravého slovníku, kdy neváhal bývalého prezidenta Borjeho nazvat oslem či ho označit za muže s vodnatým spermatem. V prezidentském úřadu natočil desku „Blázen, který miluje“ s odůvodněním, že vždy chtěl být zpěvákem.

Ačkoliv během své kampaně kritizoval neoliberální Sixtovu politiku, po svém uvedení do úřadu se obklopil neoliberálními ekonomy a přijal úsporná ekonomická opatření na omezení role státu. Původně byl Bucaram podporován středo-levicovými stranami a stranou Pachakutik reprezentující zájmy indiánského obyvatelstva. *„Oponenti během několika týdnů po inauguraci označili prezidenta a jeho nejbližší spolupracovníky za „Ali Abdaláha a 40 loupežníků“.*¹²⁹ Úsporná ekonomická opatření způsobila růst cen, který v kombinaci z vysokou mírou korupce a klientelismu spojených s jeho vládou vyústil v generální stávkou a několik dní trvající protesty. Za této situace se Parlament v únoru 1997 rozhodl zbavit prezidenta úřadu z důvodu „duševní nezpůsobilosti“. Podle platné ústavy mohl být prezident odvolán pouze z rozhodnutí dvou třetin Parlamentu, ale pro jeho odvolání hlasovala pouze nadpoloviční většina. Poté Parlament rozhodl nahradit prezidenta svým předsedou Fabiánem Alarcónem. *„Následovala nepřehledná situace, kdy měl Ekvádor tři prezidenty: Abdaláha, který odmítl rozhodnutí Kongresu; Rosalii, která si nárokovala právo na úřad z pozice viceprezidentky; a Alarcóna.“*¹³⁰ Po několika dnech se Bucaram vzdal úřadu a uprchl s pytlí plných peněz, jejichž hodnota se odhaduje na desítky miliónů dolarů, do

---

¹²⁹ Dent, David W.: Ecuador, The Fragility of Dependent Democracy. In: Wiarda, Howard J., Kline, Harvey F. (ed.) (2006): Latin American politics and development, New York, Westview Press, s. 370

¹³⁰ Sosa-Buchhoz, Ximena: The Strange Carrer of Populism in Ecuador. In: Michael L. Conniff (ed.) (1999): Populism in Latin America, Tuscaloosa, University of Alabama Press, s. 155

Panamy. Fabián Alarcón byl jmenovaný prezidentem do předčasných voleb v roce 1998 a Rosalia Areaga zůstala na postu viceprezidentky. „Ačkoliv chaotická epizoda, které odvolala Bucarama vypadala jako komická opera ve své reakci na ústavní krizi a masové demonstrace proti režimu, výsledek nevyžadoval ani vojenskou intervenci ze stran USA nebo převrat vedený ekvádorskými ozbrojenými silami.“¹³¹ Ještě v roce 1997 bylo svoláno Ústavní shromáždění, jenž sepsalo novou ústavu platnou od roku 1998.

2.2.3. Druhé „přerušené prezidentství“: Jamil Mahuad

V předčasných volbách v roce 1998 zvítězil kandidát DP - UDC (Democracia Popular - Unión Demócrata Cristiana) Jamil Mahuad, jenž v prezidentském úřadu působil 17 měsíců, tedy jen o něco déle než jeho předchůdce. V roce 1998 došlo k bankrotu největší ekvádorské banky Filabanco a tento pád signalizoval nastávající krizi bankovního sektoru a celkovou ekonomickou krizi. Pro záchranu bank vynaložila vláda 6 miliard dolarů, částku odpovídající 23% HDP. Mahuadova vláda reagovala na krizi neoliberalními opatřeními: škrty ve veřejných výdajích, zmrazením soukromých úspor a zvýšením ceny benzínu. Pro zaražení inflace se rozhodla snížit úrokové sazby a přilákat zahraniční investory. V situaci, kdy tři pětiny obyvatel žili v chudobě, ekvádorská měna sucre oslabila během roku oproti dolaru o 80%, zatímco ceny potravin a paliv rapidně vzrostly a v celkové atmosféře korupce a nespokojenosti s neschopností vlády se vypořádat s ekonomickou krizí, bylo vypuknutí masových protestů jen otázkou času. Skutečné povstání proti vládě propuklo 21. ledna 2000 v reakci na dolarizaci ekonomiky a bylo vedeno organizací zaštiťující zájmy indiánského obyvatelstva, CONAIE. Ta svolala „Parlament národů“, na

---

¹³¹ Dent, David W.: Ecuador, The Fragility of Dependent Democracy. In: Wiarda, Howard J., Kline, Harvey F. (ed.) (2006): Latin American politics and development, New York, Westview Press, s. 370

protest zablokovala silnice a uspořádala masové protivládní demonstrace. Armáda se rozhodla tentokrát přímo intervenovat a podpořit demonstrující a v Ekvádoru tak v roce 2000 proběhl úspěšný vojenský puč, během kterého byl odstaven nepopulární prezident. Plukovník Lucio Gutiérrez odůvodnil vystoupení armády korupcí a porušováním ústavy a nikoli snahou získat moc, jenž byla předána zvoleným zástupcům. Viceprezident Gustavo Noboa mohl dokončit mandát do dalších řádných voleb v roce 2002.

2.2.4. Třetí „přerušené prezidentství“: Lucio Gutiérrez

Předchozí dva prezidenti, Bucaram i Mahuad, kteří byli odejiti po masových protestech, v případě Mahuada i vystoupením armády na straně demonstrujících, byli představitelé stran, jenž se i ve stranám nepříznivém prostředí zakotvily v ekvádorském politickém systému. Strany establishmentu PSE, ID, DP a PSC získávaly v 90. letech v legislativních volbách 63% (1992) až 84% (1998) všech hlasů. Permanentní politická krize od roku 1996 umožnila vzestup nových politických subjektů PSP, strana založena plukovníkem Gutiérrezem a PRIAN, strana banánového magnáta Alvara Noboi. *„Hlavním znakem voleb byla kritika role politických stran establishmentu. Veřejné mínění bylo jednoznačně nakloněno příchodu nových tváří na politickou scénu.“*¹³² Důvěra v politické strany klesla v roce 2002 na tristních 7%. Ve volbách do Parlamentu získaly dva nové politické subjekty PSP a PRIAN zhruba třetinu všech hlasů. Součet hlasů pro strany establishmentu klesl z 84% z roku 1998 na 59%. PSC byla s 24 mandáty stále nejsilnější stranou, následovaná seskupením PSP a MUPP-NP (Pachakutik), reprezentující indiánské obyvatelstvo, okolo prezidentského kandidáta, „outsidera“ Lucia Gutiérreze

---

¹³² Zovatto, Daniel, Burdman, Julio (2004): An Assessment of Latin America's Elections in 2002, Real Instituto Elcano, Working Paper 31

s 21 mandáty. PRE obdržela 15 mandátů, ID 13 mandátů, PRIAN 10 mandátů. DP zaznamenala velký propad z 35 mandátů v roce 1998 na 4, způsobený neúspěšným prezidentstvím Jamila Mahuada. Do druhého kola prezidentských voleb nepostoupil ani jeden kandidát stran establishmentu, ale právě leadeři nových uskupení, vůdčí osobnost puče z roku 2000 Lucio Gutiérrez a Alvaro Noboa. Alvaro Noboa nebyl zcela novou tváří, protože již v roce 1998 kandidoval na prezidenta za PRE. Druhé kolo voleb vyhrál Lucio Gutiérrez, „outsider“ podporovaný koalici levicových stran a stranou Pachakutik. Gutiérrez, stejně jako Chávez v roce 1998, využil krizi stran establishmentu a obdržel hlasy nespokojených občanů. Název jeho strany nazvané Partido Sociedad Patriótica 21 de Enero jednoznačně odkazuje na povstání 21. ledna, které vedlo k pádu nepopulárního prezidenta Mahuada. Zovatto a Burdman charakterizují Gutiérreze jako „zvláštní mix populismu, levičáctví, nacionalismu a určitého militárního autoritářství“.¹³³ S Hugo Chávezem ho spojuje nejen hodnost plukovníka, ale i účast na puči, jenž však byl v jeho případě úspěšný. V dalším osudu se již tyto dvě postavy politiky andského regionu rozchází.

Doba po kterou zůstal Gutiérrez ve funkci prezidenta je delší než součet časů jeho předchůdců Mahuada a Bucarama, ale po 27 měsících ho potkal stejný osud jako Abdaláha Bucarama v roce 1997. Gutiérrez zvítězil ve volbách s nacionalistickou a levicovou rétorikou, avšak po inauguraci následoval jednání mnoha dalších latinskoamerických populistů, kteří po volbách zcela obrátili směr své politiky (Pérez ve Venezuele, Fujimori v Peru nebo Bucaram v Ekvádoru). S MMF vyjednal podmínky splácení zahraničního dluhu a stabilizační opatření na vyrovnání fiskálního deficitu. Na Gutiérrezův neoliberalní obrat reagovaly strany vládní koalice hrozbou stažení své podpory pokud se nevrátí zpět ke svému původnímu programu.

---

¹³³ Zovatto, Daniel, Burdman, Julio (2004): An Assessment of Latin America's Elections in 2002, Real Instituto Elcano, Working Paper 31, s. 26

Prezident se na okamžik vrátil k nacionalistické politice, aby se vzápětí pokusil změnit zákon o ropě a plynu v záměru podpořit privátní investice. Častá změna prezidentovy politiky vedla k rozpadu jeho předvolební koalice, obviněním ze zneužívání veřejných financí a pokusu o impeachment. Heterogenní koalice proti prezidentovi se skládala z PSC, ID a Pachakutik. Pokus o impeachment se neseťkal s úspěchem, když se prezidentovi podařilo vytvořit novou koalici na svoji podporu opírající se o PRIAN a PRE. V Parlamentu dopadlo hlasování 52 ku 48 v jeho prospěch. Pro upevnění nové prezidentské koalice musel zastavit obvinění proti leaderovi PRE Bucaramovi a k tomu potřeboval vliv v justici ve většině kontrolovanou PSC. Představil proto zákon mající za cíl „depolitizaci“ justice. V listopadu 2004 prezidentská koalice prosadila v Parlamentu odvolání 7 z 9 soudců Ústavního soudu, následující měsíc bylo odvoláno 27 z 31 soudců Nejvyššího soudu. Na jejich místa byli jmenováni členové a příznivci nové koalice, stejně jako byli jmenováni na místa veřejného ochránce práv, veřejného žalobce, státního kontrolora či do vedení Parlamentu. Takováto očividná manipulace vyvolala další vlnu protestů a demonstrací vedených opět ze strany CONAIE a katolická církev, těšící se vysoké podpoře obyvatel, označilo prezidentovo jednání za coup d'état. V březnu 2005 zrušil podle očekávání Nejvyšší soud řízení s Bucaramem. Tato událost vyvolala další vlnu protestů ze strany „forajidos“ (psanců), jak je nazval Gutiérrez a jak se později sami začali nazývat. Prezident se spoléhal na svoji většinu v Parlamentu a nepřikládal tak protestům větší relevanci. Desiluse z politické situace je dostatečně zřejmá z pokřiků demonstrujících: „Que se vayan todos“ (ven se všemi) či „Fuerra todos“ (všichni ven). Pod tlakem protestů i podnikatelského sektoru stáhla armáda svoji podporu prezidentovi a Parlament následně změnil jmenování členů Nejvyššího soudu a zbavil prezidenta úřadu na základě

„zanedbání povinnosti“. Gutiérrez se kvůli vydání zatykače uchýlil na brazilskou ambasádu. Prezidentský mandát dokonči Gutiérrezův viceprezident Alfredo Palacio.

2.2.5. Volby 2006

Po třech „přerušovaných prezidentstvích“ způsobených masovými protesty a v případě roku 2000 i přímým vystoupením armády, se „volby v roce 2006 konaly v kontextu vyznačujícím se erozí demokratických institucí, jenž jsou v nejhorším stavu nedávné ekvádorské historie“.¹³⁴ Časté změny vlád, tradičně doprovázené obviněními z korupce, zneužitím pravomoci a porušováním ústavy, podkopaly důvěru občanů v samotné demokratické zřízení. Nejnižší důvěra v demokracii, respektive kladná odpověď na otázku zda je demokracie lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády, se objevila rok po vojenském puči v roce 2000, kdy demokracii důvěřovalo 40% občanů, kdežto 24% jich připouštělo, že za určitých okolností může být autoritářský způsob vlády lepší než demokratický. V roce 2006 vzrostla podpora demokracie na 54%. Legislativní volby potvrdily další oslabování stran PSC, ID, DP a PSE, získaly zhruba třetinu křesel v Parlamentu, a vzestup nových hnutí PRIAN a PSP, které obdržely přesně polovinu mandátů. Do legislativních voleb však nezasáhl nový subjekt vytvořený kolem „nového outsidera“ Rafaela Correi podporovaného sociálním hnutím, jež stálo za pády prezidentů Gutiérreze a Mahuada a podporovalo na začátku mandátu Bucarama a Gutiérreze.

Lucio Gutiérrez nedokázal dostatečně využít své role politického outsidera opírajícího se o levicové, radikální a indiánské části společnosti a během svého prezidentství se brzy spojil s tradiční stranou PRE a pravicovou PRIAN. Correa, bývalý ministr financí ve vládě Alfreda Palacia, kandidoval

---

¹³⁴ Pachano, Simón (2006): The Elections in Ecuador, Real Instituto Elcano, Analysis of the Real Instituto Elcano 101, s. 1

s programem radikální změny, zásadním rozchodem s dosavadní politikou země spojenou s korupcí a zneužíváním moci a to v čele uskupení nazvaného Alianza País (AP) a s podporou segmentů společnosti, které stály dříve za Gutiérrezem. Z tristního stavu politické situace obviňoval politické strany establishmentu, v jeho slovech „partidocracii“. „Rafael Correa představoval návrhy radikálního stylu v mnoha věcech připomínající venezuelského prezidenta Huga Cháveze. Do značné míry to ale pochází z ekvádorského populismu, který se objevil v 30. letech s Velasco Ibarrou.“¹³⁵ Slibovanou radikální proměnu ekvádorské politiky mělo podle Correi zajistit vypsání voleb do ústavního shromáždění a nová ústava. Útoky na oligarchii a neoliberalismus, tvrdá kritika médií a antiamerická rétorika v zahraniční politice činí z Correi jednoho z představitelů nového levicového latinskoamerického populismu.

AP nepostavila své kandidáty do legislativních voleb s jasným vzkazem neuznání Parlamentu a označení ho za baštu stran „partidokracie“. Z formálního hlediska nově vzniklé hnutí AP nedodalo dostatek podpisů pro registraci kandidátek k volbám a nemělo ani dostatek lidí k jejich vytvoření. Correa „jednoznačně identifikoval svoji kandidaturu s voličskou vysoce antipolitickou náladou a akceptoval risk, že pokud bude zvolen, ujme se úřadu s nulovým zajištěním podpory v legislativě a tím větším ujištěním, že ho legislativci můžou kdykoliv odvolat“.¹³⁶

Před prvním prezidentským kolem, kdy Correa vedl průzkumy mínění, skandovali jeho příznivci „jen jedno kolo“, do druhého kola ale Correa postoupil až za „věčným“ prezidentským kandidátem Alvarem Noboou (27% hlasů) s výsledkem 23% hlasů. Nastala tak stejná situace jako po prvním kole v roce 2002, kdy žádný z kandidátů stran establishmentu nepostoupil do

---

¹³⁵ Pachano, Simón (2007): Ecuador: Two Years of Uncertainty, Real Instituto Elcano, Working Paper 48, s. 4

¹³⁶ Conaghan, Catherine M. (2008): Ecuador: Correa's plebiscitary presidency, Journal of Democracy, Volume 19, Number 2, April, s. 50

druhého kola. V prvním kole dosáhl nejlepšího výsledku kandidát PSC s 15% hlasů, což ale stačilo až na čtvrté místo za kandidátem PSP. Před druhým kolem konaným o měsíc později průzkumy favorizovaly Nobou s náskokem 15 až 19%. Sázka na prezidentské volby Correovi vyšla a druhé kolo nakonec vyhrál s přesvědčivým rozdílem 56,7% oproti 43,3% Alvara Noboy. Nový prezident se nemohl opřít o poslance vlastní strany v důsledku bojkotu legislativních voleb. V Parlamentu navíc tvořily většinu strany „partidocracie“ a strany jeho politických protivníků, jedinou cestou jak prosadit svůj politický program bylo obejít legislativu, dosáhnout vypsání voleb do ústavního shromáždění a v něm získat většinu křesel.

2.2.6. Prezidentství Rafaela Correi a cesta k volbám do Ústavního shromáždění

Průzkumy veřejného mínění jednoznačně ukazovaly, že mladý levicový prezident ztělesňoval potřebu občanů po změně v ekvádorské politice. Na počátku svého mandátu v lednu 2007 vzrostla jeho podpora na 73%, kdežto podpora Parlamentu dosáhla pouhých 13%. Correova podpora byla v roce 2007 vysoká i v porovnání s jeho latinskoamerickými kolegy, kdy s konstantní podporou mezi 60% a 70% disponoval jednou z největších důvěr v regionu. S obnovenou důvěrou v prezidenta vzrostla i důvěra v demokracii, kdy Ekvádor zaznamenal v průzkumech Latinobarometro nárůst o 11% na 65%. Jedná se o nejvyšší nárůst v celé Latinské Americe oproti roku 2006. Z 18 latinskoamerických zemí je to pátá příčka v podpoře demokracie. Před Ekvádorem jsou stabilní demokracie jako Uruguay (75%), Kostarika (83%) a andské země s prezidenty nové levice, Bolívie a Venezuela (obě 67%).

Již v den své inaugurace se Correa vydal na „cestu k socialismu 21. století“ vydáním dekretu v němž vypsál referendum k otázce svolání Ústavního shromáždění. Correův

první krok v prezidentském úřadě se stal předmětem konfliktu mezi exekutivní mocí a legislativou v otázce interpretace ústavy ve věci vypsání referenda. Až do rozpuštění Parlamentu byla ekvádorská politika příkladem sporu dvou mocí disponujících vlastní legitimitou. Correa poslal svůj první prezidentský dekret k Nejvyššímu volebnímu tribunálu (TSE) a pohrozil vytvořením ad hoc tribunálu pokud by soud, jemuž předsedal kandidát jmenovaný stranou PRIAN, dekret odmítnul. Parlament se při svém hlasování přiklonil k referendu, ale s vymezením se k „plným pravomocem“ shromáždění, tedy i k pravomoci rozpustit Parlament. Referendum bylo vypsáno na 15. dubna, ale TSE ponechal případnému shromáždění „plnou moc“.¹³⁷ Formulace otázky vyvolala odpor Parlamentu s námitkou, že TSE musel být podplacen nebo mu muselo být vyhrožováno a v rozporu se standardními procedurami se pokusil odvolat jeho předsedu Jorgeho Acostu. V reakci zbavil TSE 57 legislativců jejich mandátu s odůvodněním obstruování volebního procesu právě kvůli pokusu odvolat předsedu soudu. Ačkoliv byli noví poslanci jmenováni ze stejných stran, většinou šlo o členy PRIAN a PSP a mnoho z nich se prohlásilo za nezávislé a podporující prezidenta. Parlament se v této věci obrátil k Ústavnímu soudu (TC) s odůvodněním, že odvolání 57 zákonodárců je protiústavní, a ten mu dal za pravdu. Druhý den legislativní většina podporující Correu zbavila 9 soudců TC jejich funkce. Počátek Correova mandátu proběhl způsobem typickým pro ekvádorskou politiku za zkoumanou dobu. *„Porušování ústavy, jedna větev moci intervenující od další (nebo do více než jedné), nezákonnost, nepravdivosti v procedurách a všeobecný politický chaos.“*¹³⁸ Referendum o svolání Shromáždění proběhlo a znamenalo Correův první značný úspěch, když 81% občanů se vyslovilo kladně, 12% se vyslovilo

---

¹³⁷ Celé znění otázky je následující: Schvalujete svolání a ustanovení Ústavního shromáždění s plnými pravomocemi na základě přiloženého volebního statutu pro transformaci institucionálního rámce státu a návrh nové ústavy?

¹³⁸ Pachano, Simón (2007): Ecuador: Two Years of Uncertainty, Real Instituto Elcano, Working Paper 48, s. 5

proti a pouze 6% vhodilo bílé nebo neplatné lístky (v porovnání s obvyklými 20 - 30%).

I ve svém prezidentském úřadě Correa pokračuje v ostré rétorice proti stranám „partidokracie“ a médiím podporující oligarchii. Nenásledoval tak osud Bucarama nebo Gutiérreze, kteří po svém zvolení opustili mantinely politiky přípustné pro jejich zastánce. Přibližně každé tři týdny se koná výjezdní zasedání vlády, jenž je v důsledku těchto cest přezdívána „cestujícím kabinetem“, se záměrem přiblížit vládu lidem. Svoji sounáležitost s lidmi dává najevo i způsobem oblékání, kdy místo kravaty a košile si obléká tričko s andskými indiánskými vzory. Pro přímý kontakt s občany využívá televizní pořad „Prezidentovy dialogy s jeho voliči“ vysílaný v sobotu ráno na 154 stanicích po celé zemi a slogany typu „La Patria Ya Es de Todos“ (Země už konečně patří každému) nebo slova o konci „dlouhé temné noci neoliberalismu“ zcela zapadají do politiky typické pro levicového populistického leadera. Catherine M. Conaghan používá pro Correův způsob politiky označení „plebiscitární prezidentství“¹³⁹, jenž se v základním principu shoduje s principem populismu. „Znak plebiscitárního prezidentství je úsilí spojit prezidenta přímo s voliči, s minimálním zasahováním nebo filtrací od stran, skupin občanské společnosti nebo médií.“¹⁴⁰ Protože podpora ze strany občanů je alfou a omegou úspěchu každého populistického politika, využívá Correa služeb Vinica Alvarada, guayaquilského guru v public relations, jenž mu připravoval kampaň pro volby v roce 2006.

Ačkoliv prezident dále zastává radikální levicové stanovisko, je daleko od nezodpovědného chování např. jeho předchůdce Bucarama a jeho rétorika může být více radikální než jeho činy. Během své kampaně slíbil, že nájemní smlouva

---

¹³⁹ Conaghan, Catherine M. (2008): Ecuador: Correa's plebiscitary presidency, *Journal of Democracy*, Volume 19, Number 2, April

¹⁴⁰ Conaghan, 2008, str. 53

pro vojenskou základnu USA v Mantě nebude po jejím skončení v roce 2009 prodloužena. Zároveň však jeho ministryně zahraničí v červnu 2007 v Kongresu USA zdůraznila vůli Ekvádoru po dobrých ekonomických vztazích mezi oběma zeměmi. V zahraniční politice se Correa snaží hledat nové partnery, o čemž svědčí jeho cesta do Číny nebo cesta člena jeho vlády do Indie. V ekonomické politice Correa zdvojnásobil vládní podporu chudým, týkající se zhruba jedné desetiny obyvatel, na 30 dolarů měsíčně nebo zvýšil půjčky na bydlení. Ropným společností zvýšil daně z neočekávaných příjmů z 50% na 99% a růst ceny této suroviny zajišťuje Ekvádoru vyšší příjmy do státního rozpočtu.

2.2.7. Volby do Ústavního shromáždění, jeho svolání a návrh nové ústavy

Volby do Ústavního shromáždění se staly s ohledem na rozsah jeho pravomocí nejdůležitější politickou událostí v roce 2007 a proto je nebezdůvodně Correa nazval „matkou všech bitev“. Pokud by Correa nezískal dostatečnou většinu, jeho program „občanské revoluce“ by mohl být zastaven a v případě, že by většinu získaly opoziční strany, mohl by Correa následovat své předchůdce a rozšířit řady prezidentů, jenž nedokončili svůj mandát. Hlasování občanů konané 30. září dopadlo tragicky pro strany zastoupené v Parlamentu, když Correova AP získala 62% hlasů a 73 mandátů v 130-ti členném shromáždění. Společně se svými spojenci disponovala AP 80 mandáty a to za podmínek, kdy k odhlasování ústavy stačí pouhá prostá většina 66 hlasů. Gutiérrézova PSP získala 18 mandátů, zatímco nejsilnější strana v Parlamentu PRIAN pouhých 8 a PSC obdržela jen 5 křesel. Shromáždění mělo podle původního plánu začít zasedat již k 31.říjnu, ale oficiální výsledky voleb byly TSE vyhlášeny až v listopadu a jeho první schůze se uskutečnila 29. listopadu, téměř dva měsíce po

volbách. Doba na vypracování nové ústavy byla stanovena na 180 dní s možností prodloužení o dalších 60 dnů a předpokládaný termín dokončení nové ústavy byl květen 2008.

Ačkoliv byly oficiální výsledky vyhlášeny až v listopadu, předběžné výsledky ukazovaly drtivé vítězství AP a to umožnilo prezidentovi již několik dní po volbách oznámit jeho záměr rozpustit Parlament s odůvodněním viny za špatný stav země a korupci. Ustanovení Shromáždění vyvolalo podobné obavy ze zneužití pravomoci jako tomu bylo ve Venezuele. Fernando Santos, bývalý kabinetní ministr, v tomto kontextu sarkasticky poznamenal, že Shromáždění může rozpustit Parlament a korunovat prezidenta na „Rafaela prvního z dynastie Correa“. Během svého prvního dne Shromáždění potvrdilo prezidenta Correu v jeho funkci a rozpustilo opozicí ovládaný Parlament.

Na počátku svého působení disponovalo Shromáždění důvěrou přibližně 60% občanů, která se během dvou měsíců propadla o 25% na únorových 35% a květnových 25%. Nedůvěra ve Shromáždění narostla úměrně ke snižování důvěry z 31% v listopadu na dvojnásobek 62% v dubnu. Podstatný propad zaznamenala i podpora prezidenta Correy, jemuž v květnu 2008 důvěřovalo 48% občanů a s politikou jeho vlády souhlasilo 53% občanů. Tendence snižování důvěry v prezidenta byla na několik měsíců vychýlena konfliktem se sousední Kolumbií. Na začátku března podnikly kolumbijské ozbrojené jednotky přepadení tábora levicové guerilly FARC na ekvádorském území. Útok na tábor guerilly byl počátkem krátké krize v Andách, kdy v reakci na něj poslali Hugo Chávez a následně i Rafael Correa na hranice svých států armády. Spor byl vyřešen diplomatickou cestou, avšak za situace, kdy skutečné vypuknutí války nehrozilo, vyšly z něho všechny tři strany posíleny o masovou podporu u svých občanů. Correova klesající podpora se mezi únorem a březnem zvýšila o 11% na 59% a na svoji únorovou hranici 48% se dostala až po třech měsících v květnu. Prezidenta v jeho důrazném postoji proti Kolumbii na počátku podporovalo 80%

občanů a to může být i důvodem toho, že se Correovi vyplatilo prodlužovat diplomatickou roztržku se svým sousedem. Na konci června prezident zveřejnil svůj záměr neobnovit diplomatické vztahy s Kolumbií do roku 2010, kdy končí současnému prezidentovi Uribem mandát a to i za situace, kdy prezidentí Hugo Chávez a Alvaro Uribe oznámili sbližování obou zemí.

Na počátku června by připravovanou ústavu schválilo 37% občanů oproti 33% negativních hlasů, přičemž dosavadní trend v případě podpory ústavy má sestupnou tendenci. Nová ústava byla schválena 24. července, v den výročí narození Simona Bolívara, většinou 94 hlasů a představena byla 25. července, jeden před vypršením lhůty s využitím možnosti prodloužení o 60 dní. Ústava posiluje pravomoci prezidenta a odráží multikulturní charakter země. V případě, že bude ústava schválena v referendu plánovaném na 28. září, tedy téměř rok po volbách do Shromáždění, bude moci Rafael Correa díky okamžité reelekci kandidovat znovu na úřad prezidenta. S existencí čtyřletého mandátu by v případě zvolení ve volbách konaných na konci letošního roku a případném znovuzvolení mohl Correa zůstat v úřadu až do roku 2017. Prezident bude podle ústavy disponovat pravomocí rozpustit Parlament v prvních třech letech jeho volebního období s podmínkou, že při nových legislativních volbách se budou také konat nové volby prezidentské. Další rozšíření pravomocí se týká zasahování do monetární politiky státu.

Posílením pravomocí prezidenta se potvrzuje tvrzení, že *„reformátoři se často primárně zaměřují na ústavní alokaci mocí jejich větví. Spíše než upravení podnětů pro samotné legislativce reformátoři zvolí jednoduché posílení prezidentovy pozice ve vztahu s Kongresem.“*¹⁴¹ Crisp tak místo změny rozdělení mocí navrhuje změnu ve způsobu volby legislativců. V Ekvádoru je Kongres zablokovan v důsledku

---

¹⁴¹ Crisp, Brian F.: The Nature of Representation in Andean Legislatures and Attempts at Institutional Reengineering. In: Mainwaring, Scott, Bejarano, Ana María, Leongómez, Eduardo Pizarro (ed.) (2006): The Crisis of Democratic Representation in the Andes, Stanford, Stanford University Press, s. 212

„provincializace reprezentace“, což je mimo jiné způsobeno volebním systémem odrážejícím a zdůrazňujícím velký počet regionů. „Slibování použití institucionální reformy pro vyvolání lepšího chování může vést k dočasnému vzestupu popularity, ale pokud se očekávané chování nedostaví, veřejnost rychle podlehne desilusi.“¹⁴² Tím může být vysvětlován i propad podpory prezidenta Correi a Ústavního shromáždění. Podobně se k ústavní reformě vyjádřil i časopis *The Economist*, když napsal, že „změna ústavy přijaté teprve před deseti lety je těžko ten nejefektivnější způsob jak určit problémy obyčejného Ekvádorce. Ty se týkají nezaměstnanosti, špatného vzdělání a zdravotní služby a ekonomiky rostoucí meziročně o 3 - 4%, což je polovina sousedního Peru.“¹⁴³ Na druhou stranu, ústavní reforma provedená Shromážděním není samotným cílem, ale pouze prostředkem jak posílit vliv AP a Rafaela Correy v ekvádorském politickém systému na úkor existujících politických aktérů. Pokud by se Correovi podařilo reprezentovat zájmy dlouhodobě znevýhodněných obyvatel Ekvádoru, mohlo by to vést k vytvoření silného subjektu schopného efektivně prosazovat svoji politiku a tím by se dosáhlo určité stabilizace systému. Samozřejmě by existovalo nebezpečí v podobě výsledku obdobného procesu ve Venezuele a přechodu od demokracie k „soutěživému autoritářství“. Druhý negativní, a s ohledem na vývoj v posledních letech pravděpodobnější, výsledek je ztráta důvěry a oslabení pozice Rafaela Correy a pokračování politické krize.

Závěr

Politické vývoje ve Venezuele a v Ekvádoru mají doposud i přes odlišnosti v historických tradicích obou zemí značně podobné vyústění. Ve Venezuele po krizi datované od počátku

---

¹⁴² Tamtéž, s. 221

¹⁴³ *The Economist*: A wannabe Chávez short of oil, 30. srpna 2007, http://www.economist.com/world/americas/displaystory.cfm?story_id=9724356

90. let se v roce 1998 dostává k moci levicový populistický Hugo Chávez s programem radikální změny a svým zvolením se stává prvním prezidentem levicového obratu v Latinské Americe. Během jeho mandátu v letech 1998 až 2000 je Venezuela příkladem nedostatků a rizik prezidentského systému a vzorem pro vzestup populistického leadera, outsidera do nejvyšší funkce ve státě. Po jeho zvolení následuje mocenské soupeření o samotnou podobu politického systému, jehož výsledkem je posílení pozice Huga Cháveze ve venezuelském politickém systému na úkor tradičních stran. K částečné proměně politického systému a k upevnění své pozice použil Chávez institut Ústavního shromáždění a sepsání nové ústavy. Každý svůj krok byl Chávezovi schválen v lidovém hlasování.

O osm let později byl zvolen ekvádorským prezidentem Rafaela Correa s velmi podobným programem jako Hugo Chávez a s jeho plnou podporou se stal vedle bolívijského prezidenta Moralese již třetím prezidentem tzv. nové levice a dalším zástupcem levicového obratu. V roce 2006 se Ekvádor zmítal v hluboké politické krizi, která trvala již deset let a významně narušila důvěru občanů ve státní instituce i v demokratické zřízení. Ekvádor se stal ukázkovým případem nefunkčnosti své politiky, jenž kombinuje téměř všechny prvky činící fungování jakéhokoliv systému velice obtížné. Prezidentské volby v roce 2006 dokázaly, že populistická tradice je v Ekvádoru silně přítomná. Povolební vývoj je stejně jako vývoj ve Venezuele příkladem konfliktu dvou na sobě nezávislých a vlastní legitimitou disponujících mocí a zvolením populistického outsidera do prezidentské funkce. Correa doposud následuje kroky svého venezuelského kolegy a sleduje „obvyklou cestu k socialismu 21. století“ nebo také „venezuelský vzor“ pro změnu politického systému. Tato změna spočívá v transformaci role jednotlivých aktérů politické scény za pomoci institutu Ústavního shromáždění, sepsání nové ústavy a častého používání referend pro schvalování

jednotlivých kroků. Události v Ekvádoru nejsou na rozdíl od Venezuely popsány až do rozhodujícího referenda o schválení nově sepsané ústavy a to z důvodu jejich aktuálnosti a stálého probíhání ekvádorské proměny politického systému podle venezuelského vzoru.

Seznam použité literatury

Knihy:

- Dvořáková, Vladimíra, Kunc, Jiří** (1994): *O přechodech k demokracii*, Praha, Sociologické nakladatelství
- Kolektiv autorů** (2006): *Politické systémy Latinské Ameriky*, Praha, OECONOMIA Nakladatelství VŠE
- Lipset, Seymour Martin** (1981): *Political man, the social bases of politics*, Baltimore, Johns Hopkins University Press
- Mainwaring, Scott, Bejarano, Ana María, Leongómez, Eduardo Pizarro (ed.)** (2006): *The Crisis of Democratic Representation in the Andes*, Stanford, Stanford University Press
- Mouffe, Chantal**: *The „End of Politics“ and the Challenge of Right-wing Populism*. in: Francisco Panizza (ed.) (2005): *Populism and the mirror of democracy*, London, Verso
- Niemeyer, Ralph T.** (2004): *Under Attack: morning dawn in Venezuela*, New York, iUniverse
- Novák, Miroslav, Lebeda, Tomáš a kol.** (2004): *Volební a stranické systémy, ČR v mezinárodním srovnání*, Dobrá Voda, Aleš Čeněk
- Sartori, Giovanni** (2001): *Srovnávací ústavní inženýrství, zkoumání struktur, podnětů a výsledků*, Praha, SLON
- Sosa-Buchhoz, Ximena**: *The Strange Carrer of Populism in Ecuador*. In. Michael L. Conniff (ed.) (1999): *Populism in Latin America*, Tuscaloosa, University of Alabama Press

Taagepera, Rein, Shugart, Matthew Soberg (1989): *Seats and votes, the effects and determinants of electoral systems*, New Haven, Yale University Press

Wiarda, Howard J., Kline, Harvey F. (ed.) (2006): *Latin American politics and development*, New York, Westview Press

Články v časopisech a internetové studie

Buben, Radek (2007): Politické strany a demokratizace ve Venezuele po roce 1958, *Člověk*, studie
(http://clovek.ff.cuni.cz/pdf/buben_studie_4.pdf)

Buben, Radek (2006) *Pravice, levice a populismy v Latinské Americe*, *Perspektivy*, číslo 3, prosinec

Castañeda, Jorge (2006): *Latin America's Left Turn*, *Foreign Affairs*, Volume 85, Number 3, May/June

Conagham, Catherine M. (2008): *Ecuador: Correa's plebiscitary presidency*, *Journal of Democracy*, Volume 19, Number 2, April

Coopedge, Michael (2002): *Venezuela: Popular Sovereignty versus Liberal Democracy*, The Helen Kellogg Institute for International Studies, University of Notre Dame, Working Paper 294, April
(kellogg.nd.edu/publications/workingpapers/WPS/294.pdf)

Cotler, Julio (2005): *Bolivia, Ecuador and Peru, 2003-04: A Storm in the Andes?*, Real Instituto Elcano, Working Paper 51
(<http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/resources/file/ebe4d44638c6c4c/051-2005-WP.pdf?MOD=AJPERES&attachment=true>)

Cox, Gary W., Morgenstern, Scott (2001): *Latin America's Reactive Assemblies and Proactive Presidents*, Comparative Politics, Volume 33, Number 2, January

Dvořáková, Vladimíra, Kunc, Jiří (2001) *Latinskoamerická demokracie s přestávkami*, Mezinárodní politika, číslo 3, březen

Ehl, Martin (2006): *Proč se Latinská Amerika obrací doleva?* Mezinárodní politika, číslo 8, srpen

Kunc, Jiří (1999): *Model Venezuela: Revoluce, "dekonsolidace demokracie", nebo antipolitická politika?*, Politologická revue, číslo 2, prosinec

Linz, Juan J. (1990): *The Perils of Presidentialism*, Journal of Democracy, Volume 1, Number 1, Winter

Mainwaring, Scott (1990): *Presidentialism in Latin America*, Latin America Research Review, Volume 25, Number 1

Mainwaring, Scott, Shugart, Matthew S. (1997): *Juan Linz, Presidentialism, and Democracy, A Critical Appraisal*, Comparative Politics, Volume 29, Number 4, July

Pachano, Simón (2006): *The Elections in Ecuador*, Real Instituto Elcano, Analysis of the Real Instituto Elcano 101 (http://www.realinstitutoelcano.org/analisis/1050/1050_Pachano_Ecuador_Elections.pdf)

Pachano, Simón (2007): *Ecuador: Two Years of Uncertainty*, Real Instituto Elcano, Working Paper 48

(http://www.realinstitutoelcano.org/documentos/WP2007/WP48_2007_Pachano_Ecuador.pdf)

Roberts, Kenneth M. (2007): *Repoliticizing Latin America: The Revival of Populist and Leftist Alternatives*, Woodrow Wilson International Centre of Scholars, November

Roberts, Kenneth M. (2007): *Latin America's Populist Revival*, SAIS Review, Volume 27, Number 1, Winter-Spring
<http://www.einaudi.cornell.edu/LatinAmerica/conference/leftturn/pdf/Roberts.pdf>

Roberts, Kenneth M.: *Populism and Democracy in Latin America*, The Carter Centre
www.cartercenter.com/documents/nondatabase/Roberts.pdf

Rustow, Dankwart (1970): *Transitions to democracy: Towards a dynamic model*. Comparative politics, Volume 2, Number 3, April

Shifter, Michael (2004): *Breakdown in the Andes*, Foreign Affairs, Volume 83, Number 5, September/October

Shifter, Michael (2005): *Bonfire of the Andes*, foreignaffairs.org, May
(<http://www.foreignaffairs.org/20050511faupdate84376/michael-shifter/bonfire-of-the-andes.html>)

Schamis, Hector E. (2006): *Populism, Socialism and Democratic Institutions*, Journal of Democracy, Volume 17, Number 4, October

Torre de la, Carlos (1997): *Populism and Democracy, Political Discourse and Culture in Contemporary Ecuador*, Latin American Perspectives, Volume 24, Number 3, May

Valenzuela, Arturo (2004): *Latin American Presidencies Interrupted*, *Journal of Democracy*, Volume 15, Number 4, October

Weyland, Kurt (1999): *Neoliberal Populism in Latin America and Eastern Europe*, *Comparative Politics*, Volume 31, Number 4, July

Weyland, Kurt (2001): *Clarifying a Contested Concept, Populism in the Study of Latin American Politics*, *Comparative politics*, Volume 34, Number 1, October

Weyland, Kurt (2003): *Neopopulism and Neoliberalism in Latin America: how much affinity?*, *Third World Quarterly*, Volume 24, Number 6

Zovatto, Daniel, Burdman, Julio (2004): *An Assessment of Latin America's Elections in 2002*, Real Instituto Elcano, Working Paper 31

(<http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/resources/file/ebel5845a008115/031-2004-WP.pdf?MOD=AJPERES&attachment=true>)

Internetové zdroje

A2 <http://www.tydenika2.cz/>

BBC <http://news.bbc.co.uk/>

CEDATOS Gallup <http://www.cedatos.com.ec/>

Economist <http://www.economist.com/>

Literární noviny <http://www.literarky.cz/>

Prensa latina <http://www.prensa-latinaenglish.com/>

Real Instituto Elcano

<http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal>

Reuters <http://www.reuters.com/>

Tribunal Supremo Electoral <http://www.tse.gov.ec/>